

DEN PYTAGOREISKE KURIREN

www.hylozoik.se

NR 17, ÅRGÅNG 5

VÅREN 2016 (67 Aqu.)

Redaktör och ansvarig utgivare: Lars Adelskog

Redaktionens adress: Institutet för hylozoiska studier, Box 92085, 541 02 Skövde

Redaktörens e-postadress: adelskog@yandex.com

Alla hylozoikstuderande hälsas varmt välkomna

som läsare av och kanske även bidragsgivare till denna nättidskrift, som härmed offentliggör sitt sjuttonde nummer. Detta publiceras officiellt den 20 mars, dagen för vårdagjämningen, men inofficiellt redan dagen innan. Nummer 1 utkom på dagen för fyra år sedan, den 20 mars 2012, och därefter har ett nytt nummer utkommit på dagarna för de följande solstånden och dagjämningarna: sommar-, höst-, jul- och vårnummer. Enligt det sålunda antagna mönstret utges alltså fyra nummer per år, så att det närmast följande numret, sommarnumret, skall utkomma den 21 juni, om gudarna är oss nådiga.

Avsikten med denna nättidskrift är flerfaldig: informera om aktuella händelser, publicera artiklar av intresse för dem som studerar esoterik och hylozoik, desslikes kunna vara en knutpunkt och ett förenande band mellan alla dem som studerar våra äldre bröders undervisning i god anda och med rätt inställning.

I detta vårnummer fortsätter vi att publicera boken *Växternas hemliga liv*, en klassiker från år 1976 skriven av Peter Tompkins och Christopher Bird. Denna gång återger vi kapitel 6, "Pionjärer i växternas mysterier", och kapitel 7, "Växternas metamorfos".

Vi fortsätter att publicera utdrag ur dr Maurice Nicolls *Psychological Commentaries on the Teaching of G.I. Gurdjieff and P.D. Ouspensky* i svensk språkdräkt. Denna gång handlar dr Nicolls föredrag om att kräva hänsyn och att visa hänsyn. Av de 13 föredrag, som dr Nicoll höll på detta tema och som återges i första volymen av de psykologiska kommentarerna, återger vi i detta nummer de sex första. De fem närmast följande har red. tidigare översatt till svenska och publicerat på hemsidan www.veidos.com, där intresserade kan läsa dem. De två avslutande planeras för publicering i sommarnumret av vår tidskrift.

Ett brev av vår äldre broder K.H. till A.P. Sinnett följer därefter.

Till våra donatorer: Vi ber er vänligast att från och med nu skicka era penninggåvor till Förlagsstiftelsen Henry T. Laurency, plusgirokonto nr 439 54 35 – 3.

Nyheter på våra hemsidor

På Förlagsstiftelsen Henry T. Laurencys officiella hemsida, www.laurency.com, har i sin finska avdelning publicerats Irmeli Adelskoghs översättning av Planeettahierarkia, Laurencys uppsats Planethierarkien, ingående i Livskunskap Ett. Vår kära Irmeli har till sin närmaste uppgift tagit att översätta delar av Människans väg till finska; för närmaste framtiden är Inledningar och Augoeides planerade

På denna hemsida, www.hylozoik.se, har i år två ytterligare delar i serien Ljusteknikens grunder publicerats, Del två den 23 januari och Del tre den 5 mars.

ANDRA DELEN

Pionjärer i växternas mysterier

KAPITEL 6

Växternas liv i hundra millioner gångers förstoring

Strax norr om Kalkuttas universitet i den gamla staten Bengalen står på fyra tunnland mark, inte långt från Acharya Praphullachandra Road, ett byggnadskomplex i fin grå och röd sandsten. Stilen är det klassiska, för-muslimska Indiens. Huvudbyggnaden, som kallas Indiens tempel åt vetenskapen, har en inskription som lyder: ”Detta tempel har uppförts inför Guds fötter att bringa ära åt Indien och lycka åt världen”.

Innanför entrén finns glasmontrar, innehållande en samling märkliga instrument, vilka byggdes för mer än femtio år sedan. De hade till uppgift att in i minsta detalj mäta växters tillväxt och uppförande genom att förstora dessa processer inemot 100 millioner gånger. Dessa instrument står i sina montrar och ger ett ordlöst vittnesbörd om genialiteten hos den bengaliske forskare vilkens verk omfattade såväl fysikens och fysiologiens som psykologiens domäner. Det var en människa, som utrönte mer om växterna än någon annan gjort före honom och kanske även efter men som förblivit nästan utan omnämnande i klassiska historiska översikter över de ämnen på vilka han specialiserade sig.

Byggnaderna och deras omgivande trädgårdar utgör det forskningsinstitut, som inrättades av sir Jagadis Chandra Bose. Nästan ett halvt sekel efter denne mans död kunde det ansedda engelska uppslagsverket *Encyclopaedia Britannica* om hans arbete på växtfysiologiens område bara säga att det varit långt före sin tid och att det inte kunnat exakt utvärderas.

Boses far ville inte, att sonen skulle besöka en engelsk skola, där han skulle läras att efter-apa alla västerländska bruk, utan skickade gossen till en enkel byskola, en *pathasala*. Han började där vid fyra års ålder, och han bars till klassrummet på axlarna av en omvänd stråtrövare, en *dacoit*, som inte kunde få någon annan anställning efter ett långt fängelsestraff än hos Boses far. Av denne dacoit inhämtade gossen berättelser om vilda strider och äventyrliga eskapader men fick också erfara den naturliga godheten hos en människa, som blivit hjälpt efter att såsom brottsling ha förkastats av samhället.

”Ingen barnsköterska”, skrev Bose senare, ”kunde ha varit vänligare än denne ledare av laglösa. Fastän han föraktade samhällets juridiskt strikta detaljer, hade han den djupaste vördnad för naturlig moral och lag.”

Boses tidiga kontakter med bondebefolkningen på 1850-talet blev avgörande för hans egen syn på världen. Långt senare sade han vid en akademisk sammankomst:

Det var dessa, som plöjde jorden och fick landet att stråla av grön fågning, fiskaresöner som berättade historier om de egendomliga väsen som vistades i de stora flodernas och dammarnas djup, som gav mig min första lektion i vad verklig mänsklighet vill säga. Det var också från dem jag hämtade min kärlek till naturen . . .

När han senare utexaminerades från St Xavier’s College, hade hans lärare, fader Lafont, blivit så imponerad av ynglingens fallenhet för fysik och matematik, att han ville att Bose skulle fara till England och studera där för att avlägga ämbetsmannaexamen. Boses far hade dock personlig erfarenhet av hur själsdödande detta yrke kunde vara och avrådde sonen från detta. I stället inträdde den unge Bose vid Christ’s College i Cambridge, där han studerade fysik, kemi och botanik för sådana lysande män som lord Rayleigh, som upptäckte argonet i luften, och Francis Darwin, som var son till utvecklingslärans teoretiker. Efter att ha avlagt en examen därstädes fortsatte Bose med studier vid universitetet i London, där han följande år avlade en naturvetenskaplig examen. Efter återkomsten till Kalkutta förordnades han till professor i fysik vid Presidency College, som hade namn om sig att vara Indiens bästa universitet. Detta universitets rektor och direktören för Bengalens allmänna skolväsen var emellertid bägge av åsikten att ingen indier var kompetent att undervisa i naturvetenskapliga

ämnena, och de protesterade kraftigt mot förordnandet, som skett utan att deras åsikt inhämtats. De icke endast vägrade honom allt slags hjälpmedel för hans forskning utan även nedsatte hans lön till hälften av en engelsk professors. Bose svarade med att vägra röra sin månatliga lönecheck under tre års tid, även då detta innebar ett liv i armod för honom. Så lysande var han i sin undervisning, att hans föreläsningssal alltid var fullsatt. Till slut tvangs ledningen böja sig för hans uppenbara begåvning och ge honom en skälig lön.

Bose hade inga andra penningtillgångar och endast ett rum på sex meter i fyrkant att tjäna till laboratorium. En obildad bleckslagare hade han lärt upp till tekniker. Icke desto mindre började han år 1894 arbeta med att söka förbättra de instrument som då nyligen konstruerats av Heinrich Rudolf Hertz att sända ”hertziska vågor” eller radiovågor med genom etern. Hertz, som samma år gått bort i förtid vid trettiosju års ålder, hade förvånat fysikerna med att i sitt laboratorium uppfylla den förutsägelse som den skotske fysikern James Clerk Maxwell gjort cirka tjugo år tidigare, att vågorna från ”vilken elektrisk störning som helst i etern” – vilkas mångfald och omfattning var långt ifrån kända – i likhet med det synliga ljusets vågor skulle gå att spegla, bryta och polarisera.

När Marconi i Bologna alltjämt sysslade med sina försök att överföra elektriska signaler trådlöst genom rummet, en kapplöpning han deltog i tillsammans med Lodge i England, Muirhead i Förenta staterna och Popov i Ryssland och som han officiellt skulle vinna, hade Bose redan lyckats därmed. År 1895, året innan Marconi erhöll sitt patent, hölls en sammankomst i Kalkuttas rådhus under ordförandeskap av viceguvernören för Bengalen, sir Alexander Mackenzie. Vid denna sammankomst sände Bose elektriska vågor från föreläsningssalen och genom tre mellanliggande väggar till ett rum över tjugo meter därifrån. I detta rum fanns ett relä, som när det aktiverades av vågorna slungade iväg en tung järnkula, avlossade en pistol och detonerade en mindre granat.

Boses arbete började nu uppmärksammas av engelska vetenskapsakademien, Royal Society, som på lord Rayleighs initiativ bad Bose skriva en uppsats i akademiens Handlingar i ämnet ”Fastställandet av våglängden hos elektrisk strålning” och erbjöd honom ett bidrag ur akademiens statliga anslag för vetenskapens främjande. Efter detta erhöll Bose doktorsgraden i naturvetenskap vid universitetet i London. Inbjudanden att hålla föreläsningar kom från British Association for the Advancement of Science (Brittiska sammanslutningen för vetenskapens främjande) och från Royal Institution. Om hans föreläsning om sin apparatur för utforskandet av elektromagnetiska vågor skrev tidningen *Times*: ”Ursprungligheten i vad doktor Bose åstadkommit förstärks av att han nödgats göra sitt arbete vid sidan av ständiga plikter och med en apparatur, som i vårt land skulle betraktas såsom helt otillräcklig.” Tidningen *Spectator* stämde in i lovtalet och skrev: ”Det ligger något sällsamt fängslande i att se en bengalier av renaste härkomst föreläsa i London inför en uppskattande församling av europeiske lärde över ett av de mest svårfattliga områdena i den moderna fysiken.”

Sedan Bose återkommit till Indien, fick han stöd genom en promemoria, som undertecknats av lord Lister, Royal Societys ordförande, och andra eminenta vetenskapsmän och som skickats till ministern för Indien. I denna yrkades, att ett centrum för fysisk forskning och avancerad undervisning ”värdigt detta stora Imperium” måtte inrättas vid Presidency College under Boses ledning. Trots denna rekommendation och ett anslag på 40 000 pund, som den kejsarliga regeringen omedelbart beviljade, lyckades det bengaliska undervisningsdepartementet hindra att projektet någonsin förverkligades. Boses besvikelse häröver var stor och hans enda tröst blev ett besök av diktaren och senare nobelpristagaren Rabindranath Tagore, som när han fann Bose utgången lämnade efter sig en stor magnolia såsom ett bevis på sin aktning.

År 1898 publicerade Bose i Royal Societys *Proceedings* (Handlingar) och i Storbritanniens främsta populärvetenskapliga tidskrift, *Nature*, fyra uppsatser om de elektriska vågornas uppförande. Följande år noterade han det egendomliga faktum, att hans metallkohärer blev

mindre känslig om den användes ständigt, men att den åter blev normal efter någon tids "vila". Detta ledde honom till slutsatsen, hur otrolig den än kunde låta, att metaller kunde återhämta sig från en uttröttnings, som liknar den som kan inställa sig hos djur och människor. Vidare arbete med detta skulle övertyga honom om att gränslinjen mellan "livlösa" metaller och "levande" organismer verkligen var hårfin. Bose övergick från fysiken till fysiologien och inledde ett jämförande studium av de kurvor molekylära reaktioner i oorganiska ämnen och levande djurvävnad företedde. Till sin överraskning kunde Bose se att de kurvor, som härörde från något upphettat magnetisk järnoxid, visade en slående likhet med dem som muskler åstadkom. I båda dessa slags materia minskade responsen och graden av återhämtning, när ansträngningen ökades, medan den åtföljande uttrötningen kunde avhjälpas med försiktig massage eller nedsänkning i ett bad av varmt vatten.

Andra metallföremål reagerade på samma organismliknande sätt. En metallyta, som etsats med syra och därefter polerats för att varje spår av etsningen skulle försvinna, gav i sina etsade partier reaktioner, som inte kunde erhållas från de obehandlade partierna. Bose tillskrev de reagerande partierna något slags kvardröjande minne av behandlingen. Han fann, att återhämtningsförmågan hos kalium nästan förlorades helt, om detta ämne behandlades med olika främmande ämnen, vilka tycktes ge reaktioner analoga med dem som muskelvävnad gav på gifter.

I en skrift, som förelades den internationella fysikkongress som hölls år 1900 i Parisutställningens lokaler, med titeln *De la Généralité des Phénomènes Moléculaires Produits par l'Électricité sur la Matière Inorganique et sur la Matière Vivante* (Om allmängiltigheten av de molekylära fenomen som elektriciteten alstrar i oorganisk materia och levande materia), betonade Bose "den grundläggande enheten i naturens skenbara mångfald". Hans slutsats var, att "det är svårt att draga en gräns och säga var de fysiska företeelserna slutar och var de fysiologiska tar vid". Kongressen förvånades av denna Boses antydning om att klyftan mellan det levande och det livlösa icke vore så vid och svåröverbrygglig som allmänt antagits.

Fysiologerna var mindre entusiastiska, eftersom Boses forskning inkräktat på domäner, som de ansåg vara sina högst privata. Vid ett möte i Bradford i England, anordnat av fysikavdelningen inom British Association, lyssnade dessa i fientlig tystnad, medan Bose höll en föreläsning, vari han hävdade att hertziska vågor kunde utnyttjas för att stimulera vävnad och att responsen hos metaller var analog med vävnadernas. För att kämpa med fysiologerna på deras egen mark anpassade Bose samvetsgrant sina experiment till en "elektromotorisk variation", som de var vana vid och accepterade. Åter erhöll han likartade kurvor från muskler och metaller, då dessa gav respons på utmattnings eller stimulerande, nedstämmande eller giftiga ämnen.

Därpå föll det Bose in att, om det frapperande sambandet mellan sådana oförenligheter som metaller och djurliv vore reellt, han också borde kunna få liknande resultat från vanliga växter. Eftersom dessa antagits sakna nervsystem, betraktades de allmänt såsom saknande responser. Han experimenterade först med löv från hästkastanj, därpå med morötter och rovor, och fann att dessa gav gensvar på slag som tilldelades dem, på ungefär samma sätt som metallerna och musklerna gjort, och att växterna var märkbart känsliga ända ned i sina rötter. Vidare fann han, att växter kunde bedövas lika effektivt som djur och att de, liksom djur, kvicknade till, när narkosångorna ersattes med frisk luft. Med hjälp av kloroform sövde Bose ned en stor tall och kunde därpå gräva upp den och omplantera den utan att den fick den dödande chock som dylika åtgärder vanligtvis medför.

Sir Michael Foster, Royal Societys sekreterare, besökte Boses laboratorium för att själv se dennes experiment, och Bose visade honom några av sina kurvor, "Nej, hör nu, Bose", sade den äldre mannen skämtsamt, "vad är det för nytt med denna kurva? Den känner vi sedan minst femtio år tillbaka!"

"Men vad tror ni den är från?", frågade Bose, stillsamt envis.

”En kurva från en muskelrespons, naturligtvis!” sade Foster retligt.

Bose betraktade professorn ur djupet av sina genomborrande, bruna ögon och sade bestämt: ”Ursäkta, men detta är responsen från metalliskt tenn!”

Foster slogs med häpnad. ”Vad?”, utropade han och flög upp ur stolen. ”Tenn? Sade ni tenn?”

När Bose visade honom alla sina resultat, blev Foster så imponerad, att han uppmanade Bose att redogöra för sina upptäckter under ett av Royal Institutions fredagsmöten. Han erbjöd sig även att personligen överlämna Boses uppsats till Royal Society för att dennes prioritet skulle säkras.

Vid mötet den 10 maj 1901 radade Bose upp alla de resultat han erhållit under fyra år och bevisade vart och ett av dem med en omfattande serie experiment. Han avslutade med orden:

Jag har i afton visat er autografiska registreringar av hur stress och påfrestning yttrat sig i det levande och det livlösa. Hur lika är icke dessa registreringar varandra! De är sannerligen så lika, att man inte kan skilja dem åt. Hur kan man uppdelat sådana företeelser, säga ”här slutar det fysiska och tar det fysiologiska vid”? Sådana absoluta gränser finns icke.

Det var när jag råkade på dessa självalstrande registreringar, dessa stumma vittnen, och i dem såg en sida av en bakomliggande enhet som i sig omfattar alla ting: det grand som svävar i ljusstrålen, det myllrande livet på vår jord, de solar som i sin strålgans lyser ovan oss – det var då som jag för första gången förstod något litet av de budskap som mina förfäder vid Ganges’ stränder överbragte för trettio sekler sedan: ”De som se blott ett i världsalltets hela, föränderliga mångfald, dem tillhör den eviga sanningen och ingen annan, ingen annan!”

Boses föreläsning fick ett varmt mottagande, och till hans förvåning höjdes ingen protest mot hans ideer, trots den metafysiska tonen i slutet av anförandet. Sir Willian Crookes till och med yrkade på att det sista citatet icke skulle uteslutas ur anförandet när detta blev tryckt. Sir Robert Austen, en av världens främsta auktoriteter på metaller, prisade Bose för hans oklanderliga argumentation och sade: ”Jag har i hela mitt liv studerat metallernas egenskaper och är lycklig vid tanken på att de är levande.” Han uppgav förtroligt, att han hyst samma uppfattning som Bose men hånats för den när han en gång med tvekan antytt den inför Royal Institution.

En månad senare upprepade Bose sin föreläsning och visning, denna gång inför Royal Society. Efteråt berömde sir John Burdon Sanderson, den främste auktoriteten på elektrofysiologi, Bose för dennes erkända insatser i fysiken men tillfogade anmärkningen, att det var stor skada att Bose gått från sitt eget forskningsområde till sådant som egentligen var fysiologernas. Eftersom man ännu övervägde huruvida Boses uppsats skulle publiceras, föreslog Burdon Sanderson att dess titel ändrades från ”Elektrisk respons i . . .” till ”Vissa fysiska reaktioner i . . .”, för att fysiologerna skulle förbehållas termen ”respons”, vilken fysikerna inte skulle befatta sig med. Vad elektrisk respons i växter beträffade, vilken Bose beskrivit mot slutet av sitt anförande, förnekade Burdon Sanderson kategoriskt att något sådant kunde förekomma, eftersom ”han själv i många år försökt erhålla sådana men aldrig lyckats”.

Boses svar härpå blev rättframt. Han hade förstått, sade han, att de fakta han experimentellt bevisat inte ifrågasatts av hans kritiker. Om han således inte angreps på grundval av dessa bevis, utan uppmanades att vidtaga sådana ändringar i sin uppsats, att dennas hela innebörd och avsikt blev en annan, och detta enbart därför att auktoriteten så fordrat, måste han avböja. Det förefaller obegripligt, sade han, att man i Royal Society kan förfäktat en doktrin, som innebär att kunskapen icke kan utvidgas utöver sina nuvarande gränser. Försåvitt man inte på vetenskapliga grunder kunde visa, att hans experiment varit felaktiga eller ofullständiga, skulle han insistera på att uppsatsen bleve publicerad sådan han skrivit den. När han avslutat sitt genmäle, härskade en isande tystnad i salen. Ingen reste sig för att bryta den, och mötet ajournerades. Resultatet av denna utmaning av en sådan framstående expert som sir John blev att Boses uppsats, i likhet med så många andra betydelsefulla uppsatser före den, begrovs i akademiens arkiv.

Emellertid hade kontroversen väckt intresse hos Boses förutvarande lärare, professor Sidney Howard Vines, den kände botanikern och växtfysiologen i Oxford. Denne undrade om han inte kunde få närvara vid något av Boses experiment. Vines kom i sällskap med Horace Brown, en annan botaniker, och T. K. Howes, T. H. Huxleys efterträdare vid Naturhistoriska museet i South Kensington. ”Huxley skulle ha givit flera år av sitt liv för att få se detta experiment”, utropade Howes när han bevittnade hur en växt reagerade på stimulus. Därpå inbjöd han i egenskap av sekreterare i Linnean Society¹ Bose att upprepa alla sina experiment inför detta sällskap och erbjöd sig att låta publicera den uppsats som Royal Society förkastat. Bose accepterade med glädje, och den nya föreläsningen för Linnean Society ägde rum den 21 februari 1902. Efteråt skrev han till sin vän Tagore: ”Sejer! Jag stod där ensam, beredd inför en överväldigande skara av motståndare, men inom en kvarts timme genljöd salen av applåder. Efter föreläsningen sade mig professor Howard att han, medan han såg vart och ett av experimenten, försökte finna ett kryphål ut ur min förklaring av det, men att mina följande experiment täppte till detta hål.”

Några dagar senare skrev Linnean Societys ordförande till Bose:

Det förefaller mig som om Era experiment ställer det utom allt tvivel, att alla delar hos växterna – icke endast de som vi vet är rörliga – är retbara och ådagalägger sin retbarhet genom att ge elektriskt gensvar på stimulering. Detta är ett viktigt steg framåt och kommer att, såsom jag hoppas, bli utgångspunkten för vidare forskning i syfte att utröna beskaffenheten av det molekylära tillstånd som retbarheten innebär, samt beskaffenheten av den molekylära förändring som stimulus framkallar. Dylig forskning skulle utan tvivel kunna leda till flera viktiga, allmängiltiga rön om icke blott den levande materiens utan också den livlösa materiens egenskaper.

År 1902 publicerade Bose resultaten av de experiment som utgjort det väsentliga innehållet i föreläsningar, som han hållit i London, Paris och Berlin, i en bok med titeln ”*Response in the Living and Non-Living* (Gensvar i det levande och livlösa). Därefter inriktade han sig på att söka bestämma vari växternas mekaniska rörelser liknade djurens och människornas. I vetenskapen om att växterna andades utan gälar eller lungor, smälte föda utan magsäck och rörde sig utan muskler, föreföll det honom troligt, att de i likhet med djuren kunde ha något slags retningar, trots att de saknade ett komplicerat nervsystem.

Han drog slutsatsen, att enda sättet att urskilja de ”osynliga förändringar som sker i växterna” och fastställa, huruvida växterna blev ”upplivade eller nedstämda”, vore att göra synliga mätningar av deras responser på vad han kallade ”bestämda slag, som tilldelades dem i experimentsyfte”, med andra ord chocker. Han skrev:

För att lyckas med detta måste vi upptäcka något slags drivande kraft, som får växterna att ge en svarssignal. Därefter måste vi tillhandahålla något slags instrument för automatisk omvandling av sådana signaler till förnuftig skrift. Och slutligen måste vi själva lära känna dessa hieroglyfers karaktär.

I detta enda uttalande stakade Bose för sig ut den väg han skulle följa de närmaste två årtiondena.

Han började med att förbättra den optiska hävarm han utarbetat för att iakttaga sammandragningar hos växterna i förstoring. Den blev nu en optisk pulsregistrerare, ett instrument som gjorde sådana rörelser i växters organ synliga, som dittills dolts för vetenskapen.

Med hjälp av detta instrument kunde Bose påvisa likheter i uppförandet hos hud av ödla, sköldpadda och groda med skinn av druva, tomat och andra frukter och grönsaker. Han visade också, att matsmältningsorganet hos insektätande växter starkt påminde om djurmagar och att det i responsen på ljus fanns mycket nära samband mellan blad och näthinnor från djurögon.

---

¹Linnean Society (Engelska Linné-sällskapet) – som uppkallats efter Carl von Linné (1707–1778), den store svenske botaniker, vilkens *Genera Plantarum* anses såsom utgångspunkten för den moderna systematiska botaniken – grundades i slutet av 1700-talet, när sir J. E. Smith, dess förste ordförande, av Linnés änka erhöll dennes botaniska bibliotek.

Med sitt förstorande instrument visade han, att växter lika väl som djurmuskler tröttades ut av ständig stimulering, vare sig det gällde överkänsliga mimosor eller tröga rädisor. Han kunde faktiskt påvisa ett nervsystems egenskaper hos mimosan. Han experimenterade med värme och köld för att utröna de villkor under vilka växtrörelser bäst kunde erhållas. En gång fann han att, sedan all rörelse avstannat i en växt, den plötsligt skalv till på ett sätt som påminde om dödsryckningar hos djur. Då den dog avgav växten en stor kvantitet elektrisk kraft. "Fem hundra gröna ärtor skulle kunna avge fem hundra volt", sade Bose, vilket är tillräckligt för att slå kocken till golvet, om det inte vore för att ärtor sällan är seriekopplade.

I motsats till vad som antagits, att växter vill ha obegränsade mängder koldioxid, fann Bose att alltför mycket av denna gas kunde kväva dem, men att de då kunde upplivas med syre, precis såsom djur. Liksom människor blev växter påverkade, om de fick en dos whisky eller gin, blev ostadiga som vilken berusad bargäst som helst, tuppade av och kvicknade så småningom till med tydliga tecken på bakrus.

Dessa rön publicerades tillsammans med hundratals andra uppgifter i två tjocka volymer åren 1906 och 1907. *Plant Response as a Means of Physiological Investigation* (Respons från växter såsom hjälpmedel vid fysiologisk undersökning) omfattade 781 sidor och beskrev 315 olika experiment i detalj. Dessa gick stick i stäv med hävdvunna betraktelsesätt, vilket Bose förklarade:

I icke orimlig analogi med avfyrandet av ett gevär genom ett tryck på avtryckaren eller med förbränningsmotorns verksamhet har det blivit brukligt att antaga, att all respons på stimulans är av exploderande, kemisk karaktär och oundvikligen medför energiförbrukning.

Tvärt emot detta hade Boses experiment visat honom, att växternas rörelse, savstigningen i dem och deras växande berodde av energi, som upptogs från omgivningen. Denna energi kunde växterna bära på latent eller lagra för framtida bruk. Dessa revolutionerande ideer, i synnerhet upptäckterna att växterna hade nerver, mottogs med maskerad fientlighet av botanikerna.

Boses andra volym, *Comparative Electro-Physiology* (Jämförande elektrofysiologi), beskrev ytterligare 321 experiment, och de rön den redogjorde för kolliderade även de med gängse läror. I stället för att framhäva de mångahanda skillnader som fanns mellan skilda växt- och djurvävnaders reaktioner, visade Bose konsekvent på ett verkligt samband dem emellan. Ännu mera kätterskt var att han ansåg, att växtnerven i isolering inte gick att särskilja från en djurnerv. Han skrev:

Så fullständig har faktiskt denna likhet mellan respons från växt och djur, varpå detta är ett exempel, visat sig vara, att upptäckten av ett visst karakteristikum i responsen från det ena slaget visat sig vara en säker vägledning vid iakttagelsen av den i det andra, samt att förklaringen av ett fenomen utifrån de enklare förutsättningar som gäller för växten visat sig vara fullt tillräcklig för dess klagörande i det mer komplicerade fall som djuret utgör.

Den auktoritativa vetenskapliga tidskriften *Nature* skrev om den första boken: "Faktiskt är boken full av intressant material som blivit skickligt sammansatt, och den skulle rekommenderas såsom värdefull, om den inte ständigt framkallat vår klenrognhet." Tidskriftens inställning till den andra boken var lika kluven:

Den som studerar växtfysiologien och har någon förtrogenhet med de huvudsakliga, klassiska ideerna i ämnet, erfar först en ytterlig häpenhet vid genomläsningen av boken. Den fullföljer sitt ämne så lätt och logiskt, och ändå utgår den ingenstades från befintlig kunskaps-"fond" och binder sig inte vid någon bestämd, fasthållen uppfattning. Denna obundenhet förstärkes av frånvaron av tydliga hänvisningar till andra forskares arbete.

Något sådant fanns givetvis inte, och anmeldaren, begränsad av sin tids strängt fackindelade vetenskap, kunde omöjligen veta, att han hade att göra med ett geni, som var ett halvt sekel före sin tid.

Bose sammanfattade sin syn härpå med följande ord:

Denna naturens väldiga byggnad är uppförd i många flyglar, vilka alla har sin ingång. Fysikern, kemisten och biologen går in genom olika dörrar, som var och en leder till just hans kunskapsavdelning. Var och en får så uppfattningen att detta är hans specialområde utan förbindelse med någon annans. På detta sätt har vår nuvarande uppdelning av företeelserna i de oorganiska, vegetabiliska och förnimmande världarna uppkommit. Denna filosofiska tankeinriktning måste avvisas. Vi måste komma ihåg att all forskning som sitt mål har att nå kunskapen i dess helhet.

Motståndet mot Boses revolutionerande rön, vilket i någon mån berodde på vissa växtfysiologers oförmåga att bygga de känsliga instrument Bose uppfunnit, övertygade honom om att han borde utarbeta ännu mer förfinad apparatur för automatisk stimulering av växter och registrering av deras responser. Detta lyckades han med, och denna gång blev resultaten så övertygande att de publicerades i Royal Societys *Philosophical Transactions* (Filosofiska handlingar). Samma år publicerade Bose sin tredje stora volym, med dokumentation av 180 experiment, *Researches in Irritability of Plants* (Forskning om växters retbarhet) om 376 sidor.

En ångerköpt zoofysiolog, vilken kastat den enda lott som hindrade att Royal Society publicerade Boses växtforskning, uppsökte denne för att bekänna det han gjort. Han sade: "Jag kunde inte tro att sådant var möjligt utan ansåg, att er österländska fantasi fört er vilse. Nu erkänner jag helt, att ni haft rätt och jag fel." Bose glömde och förlät och avslöjade aldrig denna persons namn.

Boses forskning blev nu för första gången skildrad för allmänheten; på detta levande sätt i den engelska tidskriften *Nation*:

I ett rum nära Maida Vale ligger en eländig morot fastspänd på bordet hos en icke legitimerad vivisektör. Trådar löper genom två glasrör fyllda med något vitt ämne. De ser ut som två ben, vilkas fötter är begravde i morotens kött. När grönsaken ifråga klämmedes med en pincett, rycker den till. Den är fastspänd så, att dess elektriska darning av smärta förflyttar den långa armen till en mycket fin hävstång, som i sin tur påverkar en liten spegel. Denna kastar en ljusstråle på frisen i andra änden av rummet och återger därmed morotens darning i enorm förstoring. En klämning i närheten av det högra röret flyttar strålen en halv meter åt höger, och ett hugg nära den andra tråden flyttar den långt åt vänster. På detta sätt kan forskningen utläsa vad till och med en trög grönsak som moroten känner.

Vegetarianen och antivivisektionisten George Bernard Shaw fick i Boses laboratorium genom en av dennes förstoringapparater bevittna hur ett kålblad genomgick våldsamma paroxysmer, när det skällades till döds. Efteråt skänkte han Bose en uppsättning av sina samlade verk med dedikationen "Från den minste till den störste av nu levande biologer".

Det bifall som Bose fått på Brittiska öarna upprepades nu i Wien, där detta var eminenta tyska och österrikiska vetenskapsmäns konsensus: "Kalkutta ligger långt före oss på dessa nya forskningsvägar."

År 1917 adlades Bose i erkänsla av hans verk. En ännu större glädje för honom var att hans eget forskningsinstitut i Kalkutta invigdes den trettonde november, samma dag han fyllde femtionio år. Under sitt tal vid ceremonien sade Bose att det var hans särskilda önskan, att varje upptäckt, som gjordes vid hans nya institut, skulle bli allmän egendom, och att inga patent skulle uttagas på dem. Detta var i konsekvens med hans tidigare vägran att patentera den apparat som kunde ha gjort honom i stället för Marconi till den trådlösa telegrafins uppfinnare och hans vägran att skaffa sig en vinst på sina ideer.

Ett år efter institutets grundande kunde Bose tillkännage, att han uppfunnit ett nytt instrument, en auxanograf, som kunde icke endast återge rörelse i 10 000 gångers förstoring, vilket låg långt bortom de starkaste mikroskops möjligheter, utan också automatiskt registrera växters tillväxthastighet och förändringar under så korta perioder som en minut. Med detta instrument visade Bose hos oräkneliga växter det anmärkningsvärda förhållandet, att växandet sker i rytmiska pulser, och att varje sådan puls utgöres av en snabb, uppskjutande rörelse och följes av

en långsammare, ett partiellt tillbakasjunkande på omkring en fjärdedel av den tillryggalagda sträckan. De pulser som uppmättes i Kalkutta uppgick i genomsnitt till tre i minuten.

När Bose med sin nya uppfinning observerade växternas växande, fann han att detta hos vissa av växterna kunde fördröjas och till och med hejdas enbart genom att han rörde vid dem. Hos andra växter stimulerades däremot växandet av omild behandling, särskilt om dessa var tröga och tjuriga.

För att bestämma en metod som skulle göra det möjligt för honom att *omedelbart* visa accelerationen eller retardationen i en växts växande såsom dess respons på stimulans, förfärdigade nu Bose vad han kallade en "balanserad auxanograf". Denna skulle sänka växten *med samma fart* som denna växte uppåt och inskränka registreringen av växtens tillväxt till en horisontell linje, varvid den skulle låta alla förändringar i hastigheten uttryckas i kurvor. Metoden var så utomordentligt fin, att Bose kunde urskilja variationer i tillväxthastigheten så små som 0,000 017 millimeter per sekund.

Den amerikanska vetenskapliga tidskriften *Scientific American* syftade på den betydelse Boses upptäckter måste få för jordbruket när den skrev: "Vad är Alladins underbara lampa i jämförelse med de möjligheter doktor Boses auxanograf erbjuder? På mindre än en kvarts timme kan man med den helt bestämma verkan av gödningsämnen, näring, elektrisk ström och olika stimulanser."

Vid tiden för Boses resa till Europa åren 1919 till 1920 skrev den vanligen reserverade tidningen *Times* följande: "Medan vi i England alltjämt var nedsjunkna i barbarlivets grova empirism, hade denne subtile österlänning gjort hela världssalltet till en syntes och sett det *enda* i alla dess föränderliga uppenbarelseformer."

Men icke ens sådana frejdiga uttalanden eller tillkännagivandet i maj 1920, att Bose skulle kallas till ledamot i Royal Society förmådde hindra de nu blott alltför välbekanta insinuationerna från tvivlares och pedanters sida.

Professor Waller, som var en gammal motståndare till Bose, störde den annars hjärtliga och erkännssamma andan med att skriva till *Times*, ifrågasätta riktigheten hos Boses magnetiska auxanograf och kräva en demonstration av den i ett fysiologiskt laboratorium. Demonstrationen ägde rum den 23 april 1920 och blev en fullständig framgång. Lord Rayleigh skrev jämte flera kolleger ett brev till *Times*, vari bland annat sades: "Vi är övertygade om att växtvävnaders tillväxt registreras korrekt av detta instrument och detta i en förstoring av mellan en och tio millioner gånger."

Även Bose skrev till *Times* den 5 maj:

Där kritiken går utom gränserna för vad som är billigt, måste den oundvikligen hindra kunskapens framåtskridande. Mina särskilda undersökningar har genom sin natur erbjudit utomordentliga svårigheter. Jag är ledsen att säga, att dessa svårigheter under en tid av tjugo år allvarligt förstors genom spridandet av oriktiga uppgifter och ännu värre ting. De hinder som avsiktligt ställts i min väg kan jag nu lämna därhän och glömma. Om resultatet av mitt arbete genom att ha kullkastat någon viss teori väckt enskilda personers fiendskap mot mig, kan jag finna tröst i det varma välkomnande som vederfarits mig av den stora majoriteten forskare i detta land.

Under ytterligare en resa till Europa som Bose gjorde år 1923, samma år som hans detaljerade *The Physiology of the Ascent of Sap* (Savstigningens fysiologi) på 227 sidor såg dagen, yttrade den store franske filosofen Henri Bergson efter att ha hört honom föreläsa vid Sorbonne: "Genom Boses underbara uppfinningar har de stumma växterna förmått ge de mest vältaliga vittnesbörd om sin hittills utsagda levnadshistoria. Naturen har äntligen tvingats yppa sina mest svartsjukt bevarade hemligheter."

Åren 1924 och 1926 utkom ytterligare två volymer om Boses experiment på sammanlagt över 500 sidor: *The Physiology of Photosynthesis* (Fotosyntesens fysiologi) och *The Nervous Mechanism of Plants* (Växternas nervmekanism). År 1926 utsågs Bose till ledamot av Nationernas förbunds kommitté för mellankulturellt samarbete. Bland de övriga ledamöterna

märktes sådana eminenta vetenskapsmän som Albert Einstein, H. A. Lorentz och Gilbert Murray.

Indiska regeringen måste emellertid alltjämt ruskas om för att förmås inse vikten av Boses arbete, och samma år undertecknade sir Charles Sherrington, ordförande i Royal Society, lord Rayleigh, sir Oliver Lodge och Julian Huxley en promemoria riktad till Indiens vicekonung med en anhållan om att Boses institut måtte utökas.

Hela sitt liv hade Bose för en vetenskaplig värld, som helt upptagits av en mekanistisk och materialistisk åskådning, framhållit idén om naturen som ett helt, pulserande av liv, om att vart och ett av de inbördes förbundna väsendena i naturens rike kunde avslöja okända hemligheter, om människan blott kunde lära sig kommunicera med dem.

År 1929 sammanfattade Bose sin syn på vetenskapen i ett anförande i föreläsningssalen i sitt eget institut. Han stod under en relief i brons, silver och guld, föreställande den hinduiska solguden, som med sin vagn står upp var dag till himmelsk strid mot mörkrets makter, en symbol som Bose först sett återgiven i en forntida grottmålning i Ajanta. Bose yttrade:

Under mina forskningar i krafternas inverkan på materien förvånades jag över att finna gränserna mellan det levande och livlösa upplösas och kontaktställen mellan dessa bägge framträda. Mitt första arbete på det osynliga ljusets område fick mig inse, att vi står nära nog blinda i mitten av en ocean av ljus. Precis såsom vi genom vår forskning går bortom den fysiska synens möjligheter, när vi följer ljuset från det synliga till det osynliga, så föres livets och dödens stora gåta något närmare sin lösning, när vi i det levandes rike går från det märkbara till det omärkbara.

Finns något tänkbart samband mellan vårt liv och växtriket? Frågan kan inte besvaras med spekulation utan endast med verklig bevisning, som måste göras med en oantastlig metod. Detta betyder, att vi måste överge alla våra förutfattade meningar, som till största delen i efterhand befinnes vara grundlösa och oförenliga med fakta. I sista hand måste vi rikta oss till växten själv, och intet bevis bör godtagas som inte bär växtens egen underskrift.

KAPITEL 7

Växternas metamorfos

Det förblir en gåta varför botaniken – som är ett ämne med potentiell fascination, då den behandlar växterna, existerande såväl som utdöda, och deras användning, klassifikation, anatomi, fysiologi och geografiska utbredning – skulle från början reduceras till en trist taxonomi, ett oändligt dragglände med latinska namn, där framåtskridandet mera mätes i antalet lik som katalogiseras än antalet blommor som vårdas. Unga botaniker kämpar sig alltjämt fram genom Centralafrikas och Amazonas djungler på jakt efter växter med mångstaviga namn att bidra till de 350 000, som redan står upptagna i böckerna. Men det som får växterna att leva tycks inte ligga inom ramen för ämnet. Det har det inte heller gjort alltsedan trehundra-talet före Kristus, då Teofrastos, en av Aristoteles' lärjungar, från ön Lesbos först katalogiserade några hundra arter i sina nio böcker om Om växternas historia och sex böcker Om växternas orsaker. Detta antal utökades till fyra hundra medicinalväxter, när Dioskorides, en grekisk läkare vid den romerska hären, utgav sin *Materia medica*. Teofrastos och Dioskorides förblev botanikens standardböcker den mörka medeltiden igenom. Renässansen införde estetiken i ämnet i form av betagande träsnitt i de stora örtaböckerna, såsom Hieronymus Bocks, men den kunde inte befria botanikern ur taxonomiens järnhårda grepp. År 1583 klassificerade en florentinare, Andreas Caesalpinus, 1520 växter i femton klasser med utgångspunkt i frön och frukter. Han följdes av en fransman, Joseph Pitton de Tournefort, vilken beskrev ungefär 8 000 växtarter fördelade på tjugotvå klasser, där han främst utgick från kronans form, blommans färgrika kronblad.

Detta förde sexualiteten in i bilden. Visserligen hade Herodotos, som levde nära ett halvt årtusende före Kristus, berättat, att babylonierna skilde på två slag av palmer och strödde det enas frömjöl på det andras blomma för att försäkra sig om att de skulle ge frukt. Men det

skulle dröja till slutet av sextonhundratalet, innan man kom att inse, att växterna var köns-
varelser med ett eget, blomstrande sexualliv.

En tysk vid namn Rudolf Jakob Camerarius var den förste botaniker som visade, att frömjöl
är nödvändigt för befruktningen och fröbildningen hos blommande växter. Han var professor i
medicin och förestod botaniska trädgården i Tübingen och utgav sin *De Sexu Plantarum*
Epistula (Brev om växternas kön) år 1694. Hans teori, att det kunde finnas en skillnad i kön
hos växterna, orsakade allmän förundran. Den betraktades såsom ”det mest förryckta och
egendomliga påhitt, som någonsin sprungit ur en diktarhåg”. Följden blev en upphettad strid,
som varade nära en mansålder, tills det slutligen fastställdes, att växterna hade könsorgan,
varefter de kunde lyftas upp till en högre sfär inom skapelsen.

Likväl blev faktum att växterna har tydliga hanliga och honliga organ snart nog mörklagt av
sjuttonhundratalets vetenskapliga auktoriteter. Detta åstadkom man genom att kasta över det
en nästan ogenomtränglig slöja av latinsk nomenklatur. Det honliga yttre könsorganet med
sina blygdläppar missbenämndes märke, slidan stift, medan manslemmen med dess ollon för-
vanskades till ståndare med knapp.

Växterna har utvecklat sina könsorgan under oräkneliga årtusenden, ofta under pågående
omvälvande klimatförändringar, och uppfunnit de mest sinnrika metoder att befrukta varandra
och att sprida sina befruktade frön. De som studerat botanik och kunde ha funnit nöje i växter-
nas könsliv, har bortstötts av sådana uttryck som ”ståndare” för de hanliga och ”pistiller” för
de honliga könsorganen. Skolbarnen hade kunnat fångas av kunskapen att varje korn på
majskolvorna om sommaren är ett särskilt fröämne, att varje sträng i majsens silkestrådlika
könshår, som står som en tova runt kolven, är en egen slida, beredd att suga upp frömjöl-
sperman som föres till den med vinden; att detta kan sno efter pistillens-slidas hela längd för
att befrukta varje korn på kolven; att vartenda frö som växten ger är resultatet av en särskild,
självständig befruktning. I stället för att kämpa med en uråldrig terminologi skulle ungdomen
kunna finna intresse i att veta att varje frömjölskorn befruktar endast ett moderliv, som inne-
håller endast ett frö; att en frökapsel hos tobaksplantan innehåller i genomsnitt 2 500 frön,
som kräver 2 500 befruktningar, vilka alla måste genomföras inom ett dygn på ett utrymme
mindre än 1,5 millimeter i diameter. I stället för att stimulera sina elevs spirande intresse
missbrukade viktorianska lärare fåglarna och bina för att fränkänna sin egen sexualitet dess
naturlighet.

Vid hur många universitet drar man ens nu parallellen mellan växternas hermafroditiska
karaktär – att de i samma kropp har både manslem och slida – och ”den uråldriga visdom”
som berättar, att människan härstammar från en androgyn eller tvekönad föregångare? Vissa
växters påhittighet i att undgå självbefruktning är nästan kuslig. Vissa slags palmer har till och
med ståndarförsedda blommor ena året och pistiller nästföljande år. Medan korsbefruktningen
hos gräsen och sädesslagen tryggas med vindens hjälp, korsbefruktas de flesta andra växter
genom fåglar och insekter. Liksom djur och kvinnor utsöndrar blommorna en kraftig och för-
förisk doft, när de är redo att para sig, varigenom en mängd bin, fåglar och fjärilar förenas i en
saturnalisk fruktbarhetsrit. En blomma som förblir obefruktad utsänder en stark doft under en
så lång tid som åtta dagar eller tills blomman vissnar och faller ihop. När blomman dock väl
befruktats, upphör den att utsöndra sin vällukt och i regel på kortare tid än en halvtimme. Lik-
som är fallet med människor kan sexuell missräkning gradvis ändra vällukten till stank.
Ävenledes utvecklas hetta i det honliga organet, när växten är redo för befruktning. Detta
noterades första gången av den berömde franske botanikern Adolphe Théodore Brongniart,
när denne undersökte en blomma av arten *colocasia odorata*, en tropisk växt, som odlas i
växthus för sitt vackra bladverks skull. Denna växt företer vid blomningen en temperatur-
ökning, som Brongniart liknade vid ett feberanfall. Fenomenet upprepades dagligen under sex
dagar mellan klockan tre och sex på eftermiddagen. Vid den rätta tidpunkten för befrukt-

ningen märkte Brongniart att en liten termometer, som fästs intill det honliga organet, visade en temperatur, som var elva grader Celsius högre än den i någon annan del av växten.

De flesta växters frömjöl är till sin natur mycket lättantändligt, och om man kastar det på ett rödglödigt underlag, fattar det eld lika snabbt som krut. För att åstadkomma konstgjorda blixtar på teatern brukade man fordom kasta frömjöl av *Lycopodium* eller klubbmossa på ett upphettat spadblad. Frömjölet hos många växter avger en lukt, som har slående likhet med den av djurens och mannens sädesvätska. Frömjölet har samma uppgift som djurens och mannens säd och fullgör den på nästan exakt samma sätt. Det tränger in i växtens honliga organ och genomfar slidan i hela dess längd, tills det når äggstocken och kommer i beröring med fröämnet. Frömjölstuber kan förlänga sig på det mest häpnadsväckande sätt. Hos vissa växter vägledes sexualiteten av smaken, liksom även är fallet med djuren och människorna. Sperman hos vissa mossor, vilken föres med morgondaggen till honblommorna, vägledes av äppelsyrans smak till de fina små koppar, på vilkas botten ligger de mossans ägg som skall befruktas. Å andra sidan finner ormbunkens sperma, som tycker om socker, sin honliga motpart i pölar av sötat vatten.

Camerarius' upptäckt av växternas sexualitet gjorde fältet fritt för upphovsmannen till den systematiska botaniken, Carl von Linné, som döpte blomkronans blad till "bröllopsängens förhängen". Denne var en svensk, som då han studerade till präst latiniserade sitt namn till Linnaeus efter en älsklingslind. Han indelade växtriket i arter huvudsakligast på grund av olikheterna i det hanliga könsorganet eller de frömjölbärande ståndarna hos varje växt. Med sin förkärlek för att iakttaga kunde Linné urskilja ungefär sex tusen olika växtarter. Hans system, som blivit känt som "sexualsystemet", betraktades som "en stor stimulans för studiet av botaniken". Dock har hans imponerande latinskspråkiga klassifikationsmetod visat sig lika ofruktbar som den hos varje tittare, som endast ser till kroppen. Detta system, med det otympliga namnet "binomialnomenklaturen", är ännu i bruk och ger varje växt ett latinskt namn för arten och ett för släktet, vartill fogas namnet på den person, som först benämnde växten i fråga. Sålunda är de arter man äter till fläskkotletten av arten *Pisum sativum Linnaeum*.

Raoul Francé, en verklig älskare av växterna, beskrev Linnés insats i dessa ord:

Vart han gick, dog den porlande bäcken, vissnade blommornas härlighet, förvandlades ängarnas behag och glädje till vissnande lik, vilka sönderklämda och avfärgade beskrevs med tusenden av ingående latinska termer. Blommande fält och sägenomspunna skogar försvann under en timme botanik och blev till ett dammigt herbarium, ett trist rabblande av grekiska och latinska beteckningar. Det blev en timme för utövande av tröttsam dialektik, fylld med dryftanden om antalet ståndare, bladens form, vilket allt vi lärde oss endast för att åter glömma. När det hela var över, var vi lösta ur vår tidigare förtrollning och stod som främlingar för naturen.

Det fordrades ett verkligt diktarsnille för att kunna bryta sig ur denna klassifikationsmani och återinsätta livet, kärleken och sexualiteten i växternas värld. I september 1786, åtta år efter Linnés död, gjorde en man plötsligt uppror mot hela detta system. Det var en lång och ståtlig man på trettiosju år, som tillbragt sin ledighet i Karlsbad, druckit brunn och spatserat med damerna i skogen på långa botaniska exkursioner. Inkognito gav han sig ut på resa söderut, och endast betjänten fick veta att de skulle bortom alperna, till *das Land, wo die Citronen blühen*. Resenären, som i det offentliga livet var geheimeråd och direktör för gruvväsendet i hertigdömet Sachsen-Weimar, fröjdades åt skönheten och rikedomerna i den sydländska växtligheten på andra sidan Brenner-passet. Denna hemliga resa till Italien, målet för år av längtan, skulle bli höjdpunkten i Tysklands störste diktares liv, Johann Wolfgang von Goethes.

På vägen till Venedig stannade han för att besöka Padua-universitetets botaniska trädgård. Medan han strövade bland de yppiga växterna, av vilka de flesta växte endast i växthus i hans eget Tyskland, kom plötsligt över honom en poetisk syn, vilken skulle ge honom insikt i växternas innersta natur. Den skulle också ge honom platsen i vetenskapens historia såsom föregångaren till Darwin i teorien om den organiska utvecklingen. Det var en insats, som uppskattades lika litet av hans samtida som den berömdes av senare generationer. Den store

biologen Ernst Haeckel ansåg Goethe stå jämte Jean Lamarck ”i spetsen för alla de stora naturfilosofer, som först uppställde en teori för organisk utveckling och som var Darwins lysande medarbetare”. Under flera år hade Goethe besvärats av de begränsningar, som vidlade ett blott analytiskt och intellektuellt närmande till växternas värld, vilket fått ett typiskt uttryck i sjuttonhundratalets katalogiserande inställning, samt en då triumferande fysikteori som lät världen regeras av blinda, mekaniska lagar.

Medan Goethe ännu besökte universitetet i Leipzig, hade han gjort uppror mot den godtyckliga uppdelning av kunskap i fackområden, vilken sönderhackade vetenskapen i rivaliserande discipliner. Akademisk vetenskap avgav för Goethes näsa stanken av ett lik, vars lemmar fallit isär i upplösningen. Denne unge skald, vilkens tidiga poesi hade glödit av en lidelsefull hängivenhet till naturen, fick avsmak för de akademiske lärdes futtiga tvister. Han började söka kunskap på annat håll och studerade ivrigt galvanism och mesmerism och upprepade Winklers elektriska experiment. Redan som barn hade han fångats av elektricitetens och magnetismens fenomen och slagits av polaritetens egendomliga företeelse. En inre drift att söka nå insikt om de oerhörda hemligheter, som antyddes överallt omkring honom i den ständigt pågående skapelsen och förintelsen, ledde honom till studiet av böcker om mystik och alkemi. Där upptäckte han Paracelsus, Jakob Boehme, Giordano Bruno, Spinoza och Gottfried Arnold. Av Paracelsus lärde Goethe att ockultismen kan komma sanningen närmare än vetenskapen, emedan den sysslar med levande verklighet och inte döda uppräknings. Men framför allt lärde han sig att naturen inte kan avlockas sina skatter av den som inte själv står i samklang med naturen. Han insåg, att botanikens övliga metoder inte kunde komma nära den levande växten såsom en organism i sin tillväxtcykel. Det fordrades något annat slags sätt att iakttaga, som kunde förena iakttagaren med växtens liv. I syfte att få en klarare bild av växten kunde Goethe på kvällen innan han gick till sängs försätta sig i ett tillstånd av ro, vari han visualiserade växtens hela utvecklingscykel i alla dess olika stadier från frö till frö pånytt. I de härliga trädgårdarna i Weimar, i den *Gartenhaus*-bostad som hertigen skänkt honom, hade Goethe utvecklat ett livligt intresse för levande växter. Detta intresse stärktes genom vänskapen med ortens apotekare, Wilhelm Heinrich Sebastian Buchholz, som innehade en trädgård för medicinalväxter och andra växter av särskilt intresse. Tillsammans anlade de en särskild botanisk trädgård.

I Paduas större botaniska trädgård, där Paracelsus varit före honom, tog Goethe djupast intryck av en palm, då han i dess solfjäderlika byggnad såg en fullständig utveckling från de enkla, lansformade bladen nära marken, över successiva avskiljanden till den spadformade knippa, ur vilken ett grenskott med blommor trängde ut och på ett egendomligt sätt tycktes oförbunden med den föregående tillväxten. Från iakttagelsen av denna komplexa serie av övergångsformer erhöll Goethe inspirationen till det som skulle bli hans lära om *växternas metamorfos*. I en glimt såg han det som samlats i hans minne under år av umgänge med växterna: solfjäderpalmen gav ett klart, levande bevis på att *alla* sidoutväxter hos växten helt enkelt var variationer av en enda struktur: bladet.²

Trädgårdsmästaren i den botaniska trädgården skar på Goethes begäran av från solfjäderpalmen en serie av dessa modifikationer, som Goethe tog med sig hem i ett antal pappkartonger, i vilka de bevarades i många år. Samma palm står ännu i Paduas botaniska trädgård, alla de krig och revolutioner till trots som varit dess emellan.

Genom sitt nya sätt att se på växter kom Goethe till slutsatsen, att naturen kunde åstadkomma de mest olikartade former genom att frambringa en del genom en annan, vilket skedde genom modifikationer av ett enda organ.

---

² Sir George Trevelyan påpekar i ett kapitel om Goethes växtmetamorfos i sin kommande bok om arkitektur, att Goethe med blad inte menade stambladet, som självt är en yttring av grundorganet. Något annat ord behövs, säger Trevelyan, såsom ”fyllom” för att antyda det urtypiska, ideala organ, som ligger till grund för varje annat organ i växten och som kan överföra en del av växten till en annan.

Variationen i växternas former, vilkens egenartade vägar jag länge följt, väckte nu allt mer tanken i mig att växtformerna omkring oss inte är förutbestämda utan lyckligtvis rörliga och böjliga, vilket gör det möjligt för dem att anpassas till de många villkor runt om i världen som påverkar dem, samt att formas och återformas med dem.

Goethe insåg också, att formens utveckling och förfining hos växterna var en process, som verkade genom en trefaldig cykel av utbredningar och sammandragningar. Bladverkets utbredning följdes av en sammandragning i foder och högblad. Därpå följde en lysande expansion i form av kronbladen och en sammandragning i mötespunkten för ståndaren och märket. Slutligen fruktens ansvällning, följt av sammandragningen till fröet. När denna sexdelade cykel fullbordats, var grundväxten redo att börja cykeln på nytt.

Ernst Lehrs säger i sin tankediga utvärdering av Goethe, *Man or Matter*, att denna cykel innefattar en annan naturprincip, som Goethe inte gav något särskilt namn, ”fastän han i andra yttranden visar, att han var väl medveten om den och dess allmängiltighet för allt liv”.

Lehrs kallar denna självförnekelsens princip.

I växtens liv visar sig denna princip allra tydligast i det gröna bladets utveckling till blomma. När växten skrider framåt från blad till blomma, avtar dess vitalitet avgjort. I jämförelse med bladet är blomman ett döende organ. Denna död är emellertid av ett slag, som vi mera träffande kan kalla ”att dö för att varda”. Livet i dess mera vegetativa form ses här träda tillbaka för att en högre uppenbarelseform av anden skall bli möjlig. Samma princip kan vi se verka i insekternas värld: då larvens enorma vitalitet förbyts i fjärlens kortlivade skönhet.

Lehrs förundrar sig över de mäktiga krafter, som måste verka i växtens organism i de punkter, där de gröna delarna övergår i de färgade. De tvingar de safter, som stiger ända upp i fodret, till stillastående, så att de inte bidrar med något av sin livgivande aktivitet i blombildningen, utan undergår en fullständig förvandling, som inte sker gradvis utan i ett plötsligt språng.

Efter att ha utfört detta mästerverk, blomman, genomgår växten åter en sammandragningsprocess, denna gång i de små befruktningsorganen. Efter befruktningen börjar frukten svälla, och ytterligare en gång frambringar växten ett organ med mer eller mindre tydlig utsträckning i rummet. Denna följs av en sista, extrem sammandragning i form av fröbildningen inuti frukten. I fröet har växten uppgivit allt yttre sken till en sådan grad att intet tycks återstå mer än ett litet obetydligt korn av organiserad materia. Ändock bär detta lilla, oansenliga ting inom sig förmågan att frambringa en hel ny växt.

Lehrs påpekar, att växten ådagalägger grundprincipen för sin tillvaro i sina tre på varandra följande expansions- och kontraktionsrytmer.

Under varje kontraktion tränger växtens aktiva princip fram i tydligt *framträdande*. Under varje sammandragning träder den tillbaka från yttre förkroppsligande till vad vi kan kalla ett mera form-löst, rent tillstånd av *varande*. Vi finner således att växtens andliga princip är inbegripen i ett slags andningsrytm: än framträder den, än försvinner den, än tar den kontroll över materien, än träder den åter tillbaka från den.

Goethe såg ingenting annat än sken i föränderligheten hos växtens alla yttre kännetecken. Han drog slutsatsen, att växtens natur inte stod att finna i dessa kännetecken, utan måste sökas på ett djupare plan. Tanken gjorde sig alltmera gällande hos honom, att det kunde gå att härleda alla växter ur en enda.

Detta uppslag skulle förvandla den botaniska vetenskapen, ja faktiskt hela världsuppfattningen. Med den inställde sig *evolutionens* idé. Metamorfos (formförvandling) skulle bli nyckeln till naturens hela alfabet. Darwin skulle antaga, att yttre inflytelser liksom mekaniska orsaker bearbetar en organisms karaktär och förändrar den i enlighet härmed. För Goethe däremot var de enstaka förändringarna skilda uttryck för den *urorganism*, som i sig har förmågan att antaga mångahanda former och som vid en given tidpunkt antar den form som bäst passar de villkor yttervärlden erbjuder. Goethes urorganism är ett slags platonsk idé.

Sir George Trevelyan förklarar, att kärnpunkten i Goethes filosofi ligger i en metafysisk uppfattning av naturen.

Gudomen arbetar i det levande, icke det döda. Den är närvarande i allt som utvecklas och förvandlas, icke i det som redan har tagit form och förstelnat. Således inriktar sig förnuftet i sin strävan mot det gudomliga på att utnyttja det som redan utvecklats och stelnat.

Sedan Goethe förstått, att varje del av växten är en metamorfos av urtypens ”blad”-organ, kom han till uppfattningen om en *urtypisk* växt eller ”urväxt”, en översinnlig kraft i stånd att utvecklas till myriader skilda former. Detta, säger Trevelyan, är ingen enskild växt, utan en kraft som i sig innefattar potentialiteten till varje växtform.

Vi kan således betrakta alla växter som särskilda yttringar av den urtypiska växt, som behärskar hela växtriket och skänker värdet åt naturens artisteri med formskapandet. Den leker oupphörligt i växtformernas värld och är i stånd att röra sig bakåt och framåt, uppåt och nedåt, in och ut efter formernas skala.

Då Goethe sammanfattade sin upptäckt, frågade han sig: ”Om alla växter inte formats efter ett mönster, hur skulle jag då kunna se att de är växter?” Full av glädje tillkännagav han, att han nu kunde tänka ut växtformer, även om dessa inte förut förverkligats på Jorden. I ett brev, skrivet i Neapel till vännen och diktarkamraten Johann Gottfried von Herder i Weimar, skrev han:

Jag måste säga Dig i förtrolighet, att jag är mycket nära hemligheten med växternas skapelse, och denna är den enklaste man kan tänka sig. Den urtypiska växten kommer att bli det egendomligaste väsen som världen skådat, och naturen själv kommer att avundas mig. Med denna modell och med nyckeln till den kan man uppfinna växter i oändlighet, vilka måste vara följdriktiga – det vill säga, att om de förut inte funnits, de ändå skulle kunna finnas och inte vara någon konstnärs eller diktarens skuggor eller skenverkligheter, utan äga inre sanning och oundviklighet. Samma Lag kan tillämpas på allt levande.

Goethe fullföljde nu idén ”i glädje och extas och försjönk kärleksfullt i den i Neapel och på Sicilien”. Han tillämpade idén på varje växt han såg och skrev rapporter till Herder om vad som hänt ”med lika mycken entusiasm som man visade vid fyndet av det förlorade silvermyntet i evangeliets liknelse”.

I två år iakttog, samlade, studerade Goethe företeelserna i detalj, gjorde många skisser och noggranna teckningar. ”Jag bedrev mina botaniska studier, in i vilka jag letts, drivits, tvingats av mitt intresse, och i vilka jag därefter var fångad.”

Goethe återvände till Tyskland efter två år i Italien endast för att finna, att den nya livssyn han förvärvat var obegriplig för hans landsmän.

Från det på former så rika Italien kastades jag tillbaka till det formlösa Tyskland och fick en dyster himmel i utbyte mot en solig. I stället för att trösta mig och föra mig tillbaka till dem drev mina vänner mig till förtvivlan. Min glädje i för dem avlägsna och nästan okända ting, min sorg och bedrövelse över det jag förlorat tycktes stöta dem. Man visade mig ingen medkänsla, ingen förstod mitt språk. Jag kunde inte anpassa mig till denna nya belägenhet: så stor var den förlust, med vilken mina yttre sinnen måste försonas. Min ande återvände blott efter hand och sökte bibehålla sig oförstörd.

Goethe nedtecknade sina tankar i en första uppsats, *Om växternas metamorfos*, i vilken han spårade ”mångfalden av särskilda företeelser i världens storslagna trädgård tillbaka till en enkel, allmän princip” och betonade naturens sätt ”att frambringa ting i enlighet med bestämda lagar, en levande struktur som är en förebild för allt konstnärligt”.

Denna uppsats, som skulle ge upphov till vetenskapen om växternas morfologi, skrevs i en ovanlig, kryptisk stil, som skilde sig från den i samtida vetenskapliga verk. Goethe fullföljde inte varje idé till dess yttersta slut, utan lämnade utrymme för tolkning. Ännu en gång fann han sig bortstött, emedan hans vanlige förläggare refuserade manuskriptet i det han sade Goethe, att han var diktare och inte vetenskapsman. När Goethe äntligen lyckats få det tryckt på annat håll, blev han åter förvånad över att uppsatsen blev helt förbigången av både botaniker och allmänhet. Hans kommentar härtill löd:

Allmänheten kräver att envar förblir inom sitt fack. Ingenstädes skulle någon kunna erkänna, att vetenskapen och diktningen kan förenas. Man glömmer, att vetenskapen utvecklats ur dikten och man har inte beaktat, att en svängning av pendeln tillbaka skulle kunna återförening de två på ett välgörande sätt och till bägges gagn.

Därpå begick Goethe misstaget att skänka exemplar av skriften till vänner utanför den omedelbara kretsen. Dessa vänner, sade han, var inte alls grannlaga i sina kommentarer.

Ingen vågade förlika sig med mitt sätt att uttrycka mig. Det är högst plågsamt att inte bli förstådd, när man känner sig säker på sig själv efter stora ansträngningar, när man förstår både sig själv och ämnet. Det kunde driva en till vansinne att höra ett misstag, som man just på ett hår undgått, upprepas om och om igen, och ingenting är smärtsammare än att erfara, att de ting, som borde förena oss med kunniga och intelligentia människor, i stället ger upphov till oöverbryggliga klyftor.

För sin nyvunne vän och skaldebroder Johann Christian Friedrich von Schiller gjorde Goethe en livfull utläggning om sin teori om växternas metamorfos och lät med karakteristiska penndrag en symbolisk växt uppstå. ”Schiller hörde och såg allt detta med stort intresse och begrep ofelbart vad jag menade, men när jag slutat, skakade han på huvudet och sade: ”Det där är ingen erfarenhet, det är en idé!”

Goethe studsade till och blev i någon mån förtretad. Han behärskade sig och sade: ”Det förefaller mig lustigt, att jag har ideer utan att veta det och att jag till och med kan se dem med mina ögon.” Efter den tvist som uppstod fick Goethe begrunda den filosofiska satsen, att ideer måste vara klart oberoende av rum och tid, medan däremot erfarenheten är begränsad till rummet och tiden. ”Det samtida och det efterföljande är därför innerligt förbundna med idén, medan de däremot alltid är skilda åt i erfarenheten.”

Det skulle dröja till aderton år efter Wien-kongressen, innan man i botaniska skrifter började hänvisa till växternas metamorfos, och trettio år innan botanikerna accepterade den till fullo. När Goethes uppsats blev känd i Schweiz och Frankrike, förvånades man över att en diktare, ”som vanligen ägnar sig åt sådana moralföreteelser, som är förbundna med känslan och inbillningskraften, kunde ha gjort en så betydelsefull upptäckt”.

Senare i livet bidrog Goethe med ytterligare en för botaniken grundläggande idé. En mans-ålder före Darwin insåg han, att växtligheten tenderar att växa i två skilda riktningar: vertikalt och i spiral. Med sin diktareintuition kallade Goethe den vertikala tendensen med dess upp-
rätthållande princip för manlig och den spiraliserande, som döljer sig under växtens utveckling men överväger i blomningen och fruktsättningen, för kvinnlig. Han förklarade:

När vi inser, att det vertikala systemet är avgjort manligt och det spiraliska avgjort kvinnligt, kommer vi att uppfatta all växtlighet såsom androgyn, alltifrån roten och till toppen. Under loppet av den omformning som växandet innebär är de två systemen åtskilda och tar olika vägar blott för att förenas på en högre nivå.

Goethe hade en upphöjd och vittomfattande syn på de manliga och kvinnliga principernas betydelse såsom andliga motpoler i kosmos. Det föreföll honom också vara ett sannskyldigt magiskt fenomen, att växtens rot har sin verksamhet riktad mot jorden, mot fukt och mörker, medan stammen strävar i motsatt riktning, mot himlen, mot ljus och luft. För att förklara detta antog Goethe existensen av en kraft motsatt Newtons gravitation eller dess motpol. Denna kraft gav han namnet *levitation*.

”Newton förklarade”, säger Lehrs, ”eller åtminstone ansågs förklara för oss, varför ett äpple faller, men han tänkte aldrig på att förklara det exakt motsvarande men oändligt mycket svårare problemet: hur äpplet hamnade där.”

Levitationsbegreppet ledde Goethe till bilden av jorden såsom omgiven och genomträngd av ett kraftfält, som i varje avseende var motsatsen till jordens gravitationsfält. Lehrs fortsätter:

Liksom gravitationsfältet minskar i styrka, när avståndet från fältets centrum ökar, alltså när rörelsen sker utåt; så minskar levitationsfältet i styrka, när avståndet från dess periferi ökar eller när

rörelsen sker inåt . . . Detta är orsaken till att tingen ”faller” under gravitationens och ”stiger” under levitationens inverkan.

Lehrs tillägger, att, om det inte funnes något fält, som verkade inåt från den kosmiska periferien, jorderikets materiella innehåll skulle genom gravitationen reduceras till en punkt utan rum, liksom det, om det påverkades av levitationen enbart, skulle skingras i universum. ”Liksom vid vulkanisk aktivitet tung materia slungas plötsligt och snabbt mot himlen under levitationens inverkan, så strömmar under en storm lätt materia mot jorden under gravitationens inverkan.

När Goethe dog den 22 mars 1832, tjugosju år innan Darwin skulle offentliggöra sin princip om den organiska utvecklingen, ansågs han ha varit Tysklands störste diktare och ha ägt ett universellt intellekt i stånd att omfatta alla områden av mänsklig verksamhet och kunskap. Men såsom forskare betraktades han som lekman.

Ehuru ett växtsläkte, *Goethea*, uppkallats efter honom, liksom även ett mineral, goethit, var detta mera en hyllningsgård åt en stor människa än åt en stor forskare. I sinom tid tillerkändes Goethe uppfinningen av ordet ”morfologi” och utformningen av begreppet botanisk morfologi, vilket består i denna dag. Han erkändes ha upptäckt det vulkaniska ursprunget till berg, ha upprättat det första systemet av väderstationer, ha visat intresse för att förbinda Mexikanska Golfen med Stilla Havet och ha velat bygga ångfartyg och flygmaskiner. Innebörden av Goethes formulering av växternas metamorfos skulle emellertid till fullo inses först sedan Darwin framträtt, men även då förblev den på det hela taget missförstådd.

Såsom Rudolf Steiner skulle skriva nära hundra år senare:

Det var från iakttagelser, som liknade dem Goethe gjorde, som Darwin utgick, när han tillkännagav sitt tvivel på beständigheten i släktens och arters yttre former. Men de slutsatser som de båda tänkarna nådde var totalt olika. Medan Darwin ansåg, att organismens hela natur faktiskt innefattades i dessa egenskaper och därför kom till slutsatsen, att det inte funnes något beständigt i växtens liv, gick Goethe däremot djupare och drog slutsatsen att, eftersom dessa egenskaper inte är beständiga, det beständiga måste sökas i något annat, som ligger inunder det föränderliga yttre.

Ur dr Nicolls psykologiska kommentarer

Att kräva hänsyn och att visa hänsyn

I

Bland det myckna, som vi har att iakttaga hos oss själva och arbeta med, enligt denna lära som vi studerar, finns det psykologiska tillstånd som heter *att kräva hänsyn*. Detta syftar på en process, som stjälar åtskillig kraft av oss och, liksom allt som i onödan berövar oss energi, håller oss sovande.

Krav på hänsyn är en särskild yttring av identifierandet. Som ni vet, är studiet av identifierandet i alla dess olika yttringar en av de viktigaste formerna av praktiskt arbete med en själv. En människa, som identifierar sig med allt, är oförmögen att minnas sig själv. För att människan skall minnas sig själv är det nödvändigt att hon icke är identifierad. Men för att lära sig att icke vara identifierad måste hon först och främst lära sig att icke vara identifierad med sig själv. En form av identifiering är krav på hänsyn, varav det finns flera slag, och några av dessa är människans identifiering med sig själv. Ett av de vanligaste slagen av krav på hänsyn är *tanken på vad andra tänker om oss*, hur de behandlar oss och vad slags inställning de visar mot oss. En människa kan anse att man inte sätter nog värde på henne, så att detta plågar henne, gör henne misstänksam mot andra, får henne att förlora en väldig mängd energi och kan hos henne framkalla en misstrogen och fientlig inställning.

Nära förbundet med detta är det slag av identifiering som kallas *att föra inre räkenskaper*. En människa börjar anse att andra är henne *skyldiga* något, att hon förtjänar att behandlas bättre, belönas mera, erkännas mera, och allt detta för hon in i sin psykologiska kassabok, som hon i sina tankar ständigt bläddrar i. Och en dylik människa börjar ömka sig själv så mycket att det kan bli nästan omöjligt att tala med henne om något annat utan att det får henne att genast hänvisa till alla sina lidanden. All bokföring av detta slag, alla känslor om att andra står i skuld till er *och att ni själva inte står i den ringaste skuld*, har en mycket stor psykologisk betydelse för en människas inre utveckling.

En människa i arbetet kan växa bara genom att förlåta andra. Det vill säga: om ni inte stryker era fordringar, kan inget i er växa. Detta sägs i Herrens bön: "Förlåt oss våra skulder såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro." Känslan av att ni har fordringar att utkräva, att andra är skyldiga er något, hejdar allt. Ni hindrar därmed er själva och den andre. Detta är den egentliga innebörden av Kristi yttrande om att man skall sluta fred med sin fiende. Han säger:

"Var villig till snar förlikning med din motpart, medan du ännu är med honom på vägen, så att din motpart icke drager dig inför domaren och domaren överlämnar dig åt rättstjänaren och du bliver kastad i fängelse.

Sannerligen säger jag dig: Du skall icke slippa ut därifrån, förrän du har betalt den yttersta skärven." Matt. 5:25,26

Om ni psykologiskt utkräver vartenda skålpund kött eller varenda "skärv" av en människa, som är er skyldig – det vill säga, om ni tvingar varenda en av dem att be om ursäkt och gottgöra och äta stoft, så är ni hemfallna åt den fordrande lag som Kristus manar er att undfly. Ni kastar er själva i fängelse – det vill säga under onödiga lagar – och ni slipper inte ut därifrån förrän ni har å er sida betalat alla era *egna* skulder. Men det finns en *barmhärtighetens lag* – det vill säga ett inflytande högre än den bokstavliga lagen om öga för öga, vilken är våldsmannens lag. Detta är ett exempel på "ställa sig under nya inflytanden". Om ni vill ställa er under bättre inflytanden, som kommer ner från skapelsens stråle, måste ni uppföra er annorlunda, taga allt annorlunda – det vill säga: *arbeta*. Ni måste ställa er först under arbetets inflytanden och försöka lyda dessa. Detta betyder att ni måste höra och göra arbetet. I arbetet uppmuntras inte negativa känslor, krav på hänsyn, förändet av inre räkenskaper, våldsamma känslor, svartsjuka osv. Om ni då för räkenskaper inom er, så anser ni alltid att någon är er *skyldig* någonting. Försök att *tänka* vad detta innebär: och försök sedan att *iakttaga* vad det betyder *inom er själva* och försök sedan till sist *göra* vad arbetet säger – det vill säga: skilja er

ifrån det. Och inbilla er inte att det är alldeles lätt gjort. Arbetet betyder arbete – hårt arbete – med er själva. Kom ihåg att detta arbete är avsett för dem som verkligen vill arbeta och förändra sig. Det är inte avsett för dem som vill förändra världen.

Vi kommer nu till en fylligare beskrivning av en form av krav på hänsyn, men ni måste förstå att ni måste iakttaga denna form *i er själva*. Ingen kan arbeta med sig själv utan att iakttaga vad detta arbete säger åt honom att iakttaga hos honom själv och se vad det är han skall arbeta med. Ni måste kunna förnimma ert inre tillstånd i varje bestämd stund såsom skilt från er yttre fysiska kropp och vad denna gör. När människor väl kan skilja mellan sin fysiska uppenbarelse och sina inre tillstånd, kan de börja arbeta. De ser då att de har en kropp, som lyder order, och en psykologi. Arbetet handlar om vad en människa psykologiskt sett *är*. Låt oss i dag tala om den sida av en människa som i arbetet kallas ”att sjunga sin sång”. Detta är psykologiskt, inte fysiskt sjungande. Det bygger på krav på hänsyn – förändret av inre räkenskaper – det vill säga åsikten om eller känslan av att ha en skuld att ukräva och bevarandet av detta i minnet. Envar har en sång att sjunga i detta avseende. Om ni verkligen vill veta vad slags inre räkenskaper ni fört livet igenom, skall ni börja lägga märke till de typiska ”sånger ni sjunger”. När en människa i arbetet kallas en ”god sångare” eller ”god sångerska”, syftar detta på de sånger han eller hon sjunger. Ibland sjunger människor sina sånger utan att ha uppmuntrats härtill och ibland, efter några glas vin, börjar de sjunga öppet. De sjunger om hur illa de behandlats, om hur de aldrig fått någon riktig chans, om sin svunna ära, om hur ingen förstår hur svårt de har det, om hur misslyckat deras äktenskap är, om hur deras föräldrar inte förstått dem, om hur förträffliga de egentligen är, om hur ringa uppskattning och förståelse de rönt och så vidare, och allt detta går ut på att alla andra bär skulden men inte de själva. Allt detta är att föra *inre räkenskaper* eller snarare är resultatet av att föra dylika räkenskaper. Detta är en bestämd form av krav på hänsyn.

Varför tror ni då att det är nödvändigt i arbetet att frigöra sig från sjungandet så mycket som möjligt? Varför är det nödvändigt att lägga märke till det, att svälta ut det, tränga undan det, bort från den centrala ställningen i ens liv, tills man sjunger sångerna bara vid sällsynta tillfällen, med svag stämma och till slut kanske aldrig? Därför att sjungandet gör er invändigt till krymplingar. Det stjälar energi. Ni ler – tappert – ni känner alla igen detta tappra leende – och det är bara lögn. En god sångare i arbetets mening kan inte nå utöver sig själv. Han är offer för sina egna inre räkenskaper. Så snart han möter någon svårighet, börjar han sjunga. Detta stoppar honom: han kan inte växa. Han kanske börjar gråta. Han kan inte stiga till en högre nivå av vara. Han kan inte nå högre än vad han *är* – det vill säga: han är stympad av sorgesånger. Det är ett tecken på vara. Vara är vad ni *är*, och för att ändra sitt vara får man inte vara det man är. I stället för att arbeta med sig själv i någon svår situation börjar han genast sjunga, kanske mycket snällt och stilla. Om han då får kritik eller en skarp tillsägelse, börjar han ömka sig själv eller blir arg och känner sig oförstådd och så vidare. Och då börjar han sjunga, antingen tyst för sig själv eller högt för andra, i synnerhet för människor som lyssnar på honom eller henne. Ofta gör sig en människa till vän med en annan bara därför att det är lätt för henne att sjunga sin sång för denna andra, och om denna plötsligt säger åt henne rent ut att ”hålla mun”, blir hon så djupt sårad att hon går på jakt efter en ny vän – en människa som verkligen *förstår* henne, som man säger – som om en människa kunde förstå en annan bara som så. ”Om bara”, säger man. För att förstå en annan måste man först förstå sig själv, och det börjar först efter långvarigt arbete med en själv, sedan man fått glimtar av vad man verkligen är. En god sångare förstår sannerligen inte sig själv. Han föredrar att sjunga sången om att ingen förstår honom, och så drömmer han om en underbar värld, där allt är så ordnat att han är centralgestalten i den. Och denna inställning och dessa drömmar alstrar en svaghet och faktiskt en verlig psykisk sjukdom, för vilken människan kanske får betala livet igenom.

Han har, så att säga, låtit sig överväldigas av det mekaniska livet. Men ni måste inse att detta gäller inte bara människor, som inte gör någon ansträngning, människor som inte har

rättat sig. Det gäller också människor som faktiskt gör vanliga ansträngningar och likväl är sjuka i denna bemärkelse, eftersom de anser att livet är skyldigt dem saker och ting som de aldrig uppnått. De anser att de borde vara lyckligare och tycker mycket ofta att andra människor synes lyckligare. Och andra tycker detsamma om dem. Och även om dessa inte sjunger sina sånger öppet, kanske det ljuder sånger inom dem i hemlighet. De känner en inre sorg, erfar en känsla av enformighet, ett slags inre trötthet eller besvikelse som samlar tankar omkring sig. Det är dessa *inre hemliga sånger* jag vill tala om i kväll. Ty de står oss i vägen, och mycket ofta iakttar vi dem inte, fastän de hela tiden hemligen tär på vårt liv. Endast med djupare själviakttagelse avslöjar man dem. All själviakttagelse är att släppa in ljus – på en själv. Ingenting kan förändras inom oss, om det inte läggs under själviakttagelsens ljus – det vill säga medvetenhetens ljus – och all själviakttagelse är ägnad att göra oss mer medvetna om vad som pågår *inom oss*.

Ni måste ju iakttaga er själva när ni är ensamma, lika mycket som när ni är tillsammans med andra. Själviakttagelse är inre uppmärksamhet. Tro icke att ni ej behöver inre uppmärksamhet, när ni är ensamma. Helt andra skenjag, helt andra slags inbillning, andra slags tankar, stämningar kommer fram, när ni är ensamma. Ni får inte tro att ni nödvändigtvis är i gott sällskap, när ni är ensamma. Ni kan lätt hamna i det värsta sällskap och likväl icke ens tänka på att iakttaga var ni är i er själva och vad ni umgås med i er själva. Era mest negativa och farligaste skenjag kan komma fram, när ni är ensamma. Ni kanske har riktigt välskrivna sånger, som ljuder bara när ni är alldeles ensamma – när ni känner att ingen ser er. Ja, men *ni* måste se efter. Ni bör aldrig tro att någon inte ser bara därför att dörren är stängd. Ni bör aldrig tycka att ni kan hänge er åt era värsta negativa skenjag bara därför att ni är ensamma och ni därför kan uppföra er inom er själva som ni önskar. Ni måste odla en alldeles ny tanke om ert ansvar för er själva i detta avseende. Att tro att man kan somna inom sig själv bara därför att det inte finns någon i närheten och att man därför kan ha det trevligt med allt sitt inre negativa prat är att inte ha någon riktig uppfattning om vad detta arbete innebär. Det betyder att man inte har någon inre ärlighet – och detta arbete kräver inre ärlighet såsom det första väsentliga. I mekaniska livet håller vi ett yttre sken uppe. Men i arbetet är förhållandet ett helt annat. Här handlar det om vad som pågår *inom en* – inom en själv, i ens tankar och känslor. Genom inre arbete, vi utför med oss själva, när vi är ensamma, kan vi ofta ändra en hel yttre situation. Men vi kan inte göra detta utan inre ärlighet och iakttagelse av vilka skenjag inom oss som ljuder och förvränger och så vidare. Vi kan göra det till vårt mål att inte vara negativa mot en viss människa, men om vi är ensamma och låter våra negativa skenjag säga vad de behagar och vi ej anstränger oss icke identifiera oss med dem, så arbetar vi icke ärligt och kan vi på några få ögonblick göra en hel veckas arbete om intet. Om vi inte visar negativa skenjag öppet för andra men hänger oss åt sådana i hemlighet, vad är det då vi tror att vi gör? Vi har säkerligen inte börjat förstå vad arbete betyder. Vi måste behandla en människa vi arbetar med lika noggrant och medvetet i våra inre tankar och känslor som vi gör i det yttre enligt reglerna för vanlig hövlighet. Om vi ej inser vad detta innebär, så inser vi icke heller vad själviakttagelse innebär.

En gång satt jag tillsammans med hr Ouspensky. Vi hade varit tysta. Han såg upp på mig med ett leende och frågade mig varför jag var så sorgsen. Jag sade att jag inte visste att jag var det. Han sade. ”Det är en ovana. Ni lyssnar på några skenjag, som sjunger någon sorgsen avlägsen sång, kanske en ordlös sång eller en sång vars ord ni glömt. Försök iakttaga det! Det berövar er kraft, och det är alldeles onödigt. Och han tillade: ”Detta är ett exempel på att månen äter er.”

Jag ger detta som ett exempel på vad jag i denna kommentar kallar ”inre hemliga sånger”. Vi vet att arbetet ibland talar om offer – att vi måste offra något för att få något visst. Vad är det som arbetet säger att vi först måste offra? Det säger att vi först och främst måste offra *vårt lidande*. Vi uttrycker ofta vårt lidande i sånger, tydliga och otydliga. Jag gör er här uppmärk-

samma på dessa inre otydliga sånger, som vi bör iakttaga och som lätt kan få oss att förlora kraft utan att vi vet vad det är som händer. De är liksom underliga små sorgsna privata förhållanden vi har med oss själva, förhållanden som stjälar vår kraft och som vi inte märker, eftersom de är ovanor.

II

Ju fler krav ni ställer, desto fler krav på hänsyn har ni. Ni är då alltid besvikna och anser att någon annan bär skulden. Människor, som ställer många krav, gör livet mycket svårt för sig. Ingenting är då rätt: de har inte de rätta människorna omkring sig, de behandlas inre rätt och så vidare. I detta arbete måste vi gradvis känna vår egen intighet genom iakttagelse.

Motsatsen till att kräva hänsyn är att visa hänsyn. Att visa hänsyn är att tänka på andra. Det är en av de få saker i arbetet som vi faktiskt tillsägs att göra. Vi tillsägs att *inte* kräva hänsyn och att inte hysa negativa känslor och så vidare, men vi tillsägs att visa hänsyn liksom vi tillsägs att minnas oss själva. När vi befinner oss i ett tillstånd av att kräva hänsyn (och detta är vårt vanliga tillstånd), tänker vi egentligen bara på oss själva. Vi betraktar oss själva som om vi vore världsalltets medelpunkt. Liksom Copernicus måste vi inse att vi inte är världsalltets medelpunkt. Krav på hänsyn ger oss bara självkänslor, och när dessa ökar blir karaktären mera sluten. Alla känner ni säkert människor, som ni inte kan tala med ens en liten stund utan att de börjar berätta för er vilka besvär de har, vilket svårt liv de lever och så vidare. Dylika människor är förstörda. De är döda. Ni vet att arbetet säger att det är negativa känslor som styr världen och inte sexualitet eller makt. Bara tänk på hur många människor som fullständigt förstör sig genom att ständig hänge sig åt negativa känslor. Krav på hänsyn är en sida av identifierande. Det är nära förbundet med negativa tillstånd inom oss. Ni får inte tro att motsatsen till krav på hänsyn består i ett hurtfriskt, optimistisk sätt och högljutt skrattande. Detta är inte att visa hänsyn.

* * *

Jag skall nu anföra vad herr Ouspensky en gång sade om att visa hänsyn:

”Motsatsen till att kräva hänsyn och vad som delvis är ett medel för kampen emot detta är ’att visa hänsyn’. Att visa hänsyn bygger på ett helt annat förhållande till människor än att kräva hänsyn. Det är en anpassning till människor, till deras förståelse, till *deras* förutsättningar. Genom att visa hänsyn gör en människa det som gör livet lättare att leva för andra människor och för sig själv. Att visa hänsyn förutsätter kunskap om människor, förståelse för vad de tycker om och vad de ogillar, vanor och vidskepelser. Att visa hänsyn förutsätter samtidigt stor självövertinelse, stor självkontroll. Mycket ofta önskar en människa att inte uttrycka eller visa för en annan vad hon egentligen tycker och känner om denna andra. Men om hon är en svag människa, ger hon naturligtvis efter och säger vad hon verkligen tycker och rättfärdigar i efterhand sig själv och säger att hon inte ville ljuga, inte ville låtsas, utan ville vara uppriktig. Sedan övertygar hon sig själv om att det var den andra människans fel. Hon ville verkligen visa den andra hänsyn, rentav ge efter för denna, inte gräla och så vidare. Men *den andra människan* ville inte alls visa henne hänsyn, så det var ingenting man kunde göra åt denna andra. Mycket ofta händer det att en människa börjar med en välsignelse och slutar med en förbannelse: börjar med att visa hänsyn och klandrar sedan andra för att inte visa henne hänsyn. Detta är ett exempel på hur att *visa* hänsyn övergår i att *kräva* hänsyn. Men om en människa verkligen minns sig själv, förstår hon att en annan människa är en *maskin* liksom hon själv, och då söker hon *leva sig in i hennes situation*, att tänka sig själv i hennes skor, och då kan hon verkligen förstå och känna vad en annan människa tänker och känner. Om hon kan göra detta, blir hennes arbete lättare för henne. Men om hon nalkas en annan människa enligt sina egna förutsättningar, så kan det inte bli något annat av detta än nya krav på hänsyn.

Att rätt visa hänsyn är mycket viktigt *i arbetet*. Det sker ofta att människor, som mycket väl förstår nödvändigheten av att visa hänsyn i livet, inte förstår nödvändigheten av att visa hänsyn i arbetet. De inbillar sig till och med att de har rätt att inte visa andra hänsyn just därför att de är i arbetet, medan det i verkligheten, i arbetet – det vill säga människans framgångsrika arbete – är tio gånger nödvändigare att visa hänsyn än det är i mekaniska livet, eftersom det bara är genom att visa hänsyn för egen del, som hon visar sin värdering av arbetet och sin förståelse av arbetet – och framgången i arbetet är alltid proportionell till värderingen och förståelsen av det. Minns att arbetet inte kan börja och inte kan fortsätta på en nivå lägre än det vanliga livets – det vill säga det måste börja på den gode husägarens nivå. Detta är en mycket viktig princip, som av en eller annan orsak vanligen glöms bort. Människor måste uppföra sig såsom goda husägare.”

* * *

Det är mer av nöden att visa hänsyn i arbetet än i mekaniska livet. Det åstadkommer inte känslor för en själv utan känslor för andra. Arbete på linje två, arbete tillsammans med andra, inför nödvändigheten av att visa hänsyn, att tänka oss in i en annans situation, att inse en annans svårigheter. När man övar sig i att visa hänsyn, är det nödvändigt inse att andra människor är speglar av en själv. Om ni har ett album av goda fotografier ni tagit av er själva genom långvarig själviakttagelse, så behöver ni inte se länge i det för att hos er själva finna vad det är hos den andra som ni tycker så illa om och sedan sätta er in i den andras situation, inse att också hon har detta som ni lagt märke till hos er själva, att hon har sina inre svårigheter likaväl som ni har och så vidare. Ni kan öva er i att visa hänsyn när ni är ensamma. Jag skall ge er ett exempel: gå noga igenom vad ni sagt till någon och tänk er sedan i den människans ställe genom att visualisera hur hon säger detsamma till er med samma tonfall. Att visa hänsyn är lika omfattande och mångskiftande i sina uttryck som att kräva hänsyn. Känslacentret kan inte utvecklas rätt, om man inte övar sig i att visa hänsyn: genom att värdera detta arbete och att öva sig i att visa hänsyn utvecklar man känslacentret. Ju mer ni värderar detta arbete, desto mindre kan falska personligheten styra er, desto mindre fåfänga kan ni ha, och ju mer ni visar hänsyn, desto mindre märkvärdig tycker ni er vara.

* * *

I detta arbete finns ingenting sådant som att låtsas göra gott, när man egentligen *vill* ont. Det är ingen mening med att låtsas vara trevlig mot andra människor, när man i sitt inre hatar dem. Hela detta arbete bygger på inre ärlighet. Att visa hänsyn är inte hyckleri, det är inte ”goda gärningar”, utan det är en fråga om inre inställning. Kom ihåg att, när ni finner detsamma hos er själva som ni klandrar hos en annan, det har den magiska verkan att det utplånar hela situationen. Detta är verklig ”förlåtelse”. Ni vet att vårt naturliga tillstånd är att bli mycket förvånade över att det är något fel på oss själva. Naturligtvis klandrar vi ofta oss själva litet lätt. Vi säger till exempel: ”Ja, jag bär nog väldig mycket skulden för det inträffade.” ”Ja, det gör du verkligen”, säger då den andre. Blir ni då inte mycket obehagligt överraskade? Jo, ni känner er både sårade och förolämpade samtidigt. Allt detta beror på att det är mycket svårt att tänka sig att något är på tok med oss, och detta ingår i den sömn vi befinner oss i, den djupa sömn som ligger över hela mänskligheten. Nu är själviakttagelsen något mycket obehagligt och blir det ännu mera. Om man utför den ärligt, gör den ont. Men den släpper in ljus och hejdar allt slags illaluktande ogräs från att växa genom krav på hänsyn, självömkan och sångsjungande. Och då till sist börjar vi fatta vad det betyder att en människa måste inse att hon ingenting är, innan hon kan vänta sig att *vara* någonting.

* * *

Med avseende på den form av krav på hänsyn som bygger på känslan av att livet har svikit en, att man borde vara i en annan situation, måste ni minnas att arbetet mycket eftertryckligt

säger att envar börjar därifrån han borde vara. Det säger att de villkor, vari ni möter detta arbete, är de villkor som är de rätta för er. Intet är absurdare än tron att man i detta arbete kastar bort sitt liv. Det är ytterst märkligt att människor har mycket inskränkta åsikter om hurudant livet borde vara. De har liksom ett eller två recept för livet, och om en människas liv inte motsvarar dessa recept, betraktas det som bortkastat eller meningslöst. Med ett dylikt synsätt kan en människa kräva mycken hänsyn och anse att allt är emot henne, rentav Gud och hela världsalltet, och det beror helt enkelt på att hon inte fattar sitt liv rätt. Hon ställer krav som inte kan tillgodoses. Hon är liksom en människa, som stiger in i livsmedelsbutik och ber om en cylinderhatt eller en symaskin och inte tar emot det som kan säljas till henne. De hypnotiska krafter, som håller människan sovande, är desamma för alla. Om det är ert mål *att vakna*, så borde era omständigheter, vilka de än är, göra er detsamma, såvida ni inte med tvång kanske berövas arbetet. Ni hörde det avsnitt om karma yoga som lästes upp för någon vecka sedan. Det finns, så vitt jag vet, ingen bättre formulering om hur man avstår från att kräva hänsyn i samband med de vanliga omständigheterna i ens liv. Eftersom krav på hänsyn är ett slags identifiering, inser ni att övandet av icke-identifiering, vilket herr Ouspensky angav med ordet *frigjordhet*, är botten för krav på hänsyn. Om ni inser att krav på hänsyn kan bli en verklig sjukdom och kan fördärva er, om ni kan se det verka inom er själva, så gör ni allt som står i er makt för att komma ifrån det. Det är meningslöst att till exempel säga, ”Å, den-och-den har ingen som helst uppfattning om hur det är att leva som jag gör.” Det bara ökar era krav på hänsyn. Det är kraven på hänsyn inom er själva, som måste hejdas, eller annars kommer de bara att växa och växa och växa. De kommer då att sprida sig som en eld över allt det inom er som är ungt och spirar.

Fråga nu inte vad botten för krav på hänsyn är. Ni måste studera det hos er själva och lägga märke till hur det skadar er och därav uppamma en verklig vilja att frigöra er från det. Ni måste först se det hos er själva, och sedan måste ni taga det på allvar, tillsammans med allt annat som ni i detta arbete tillsägs att öva. Ty hela arbetet är nödvändigt. Att tillämpa alla delarna av arbetet är nödvändigt, ty hela arbetet är en levande organism.

III

Förra gången talade vi om nödvändigheten av att visa hänsyn i arbetet. Så långt en människa är i stånd därtill, måste hon visa hänsyn alltifrån arbetets första början. En självupptagen människa – det vill säga en människa, som tänker bara på sig själv och på andra bara i den mån det rör henne själv – kan inte komma långt. En dylik människa arbetar bara på linjen ett arbete med sig själv, och detta bara i mycket begränsad omfattning. Arbetet på linje två har att göra med andra människor och ens inställning till dem. Detta kräver också arbete med en själv. Det betyder inte bara att ni måste stå ut med andras obehagliga yttringar – och kom ihåg att de måste stå ut med era – utan betyder snarare att ni *övar er i att visa hänsyn i största allmänhet*.

Var och en har ett mer eller mindre oföränderligt sätt att tala med andra människor, vilket beror på inställningar och buffertar. Vi ser andra genom våra inställningar och buffertar. Allmänt sett tycker vi inte om andra människor. Instinktivt är vi fientliga. Jag minns att G. en gång sade att vi tenderar att spänna musklerna, när vi går förbi någon i en gränd. Ni vet att det har sagts att vi inte borde låtsas tycka om andra människor, utan arbeta med ogillandet. Ogillandet växer mycket lätt. Ni kan inte visa en annan människa hänsyn, om ni odlar bara ogillande. Envar klyvs lätt i gillande och ogillande, och i förhållanden människor emellan får ogillandena inte växa mekaniskt. Genom själviakttagelse märker vi att vi har två slags minnen av en människa. När vi är negativa, minns vi bara det obehagliga; när vi inte är negativa, glömmer vi det. Vi har någon uppfattning om vad rättvis behandling betyder med avseende på uppförandet i det yttre. Men vi måste vara rättvisa mot andra *inom oss själva*, och detta är verkligen arbete med en själv som antar formen av att visa hänsyn. Gentemot en annan män-

niska kan det börja växa en hel svärm av obehagliga tankar och känslor, som ni *villigt* låtit komma in i medvetandet. Det är både för er egen skull och för den andres, som något måste göras – det vill säga ni måste arbeta med er själva för att så att säga oskadliggöra detta obehagliga och mäktiga material inom er. Ni får troligen sätta in allt ni äger av intelligens, ärlighet och arbetsminne för att oskadliggöra detta gift, så att ni ännu en gång kan behandla den andra människan rättvist inom er själva. Ni måste sätta er in i den andres situation. Ni måste lägga allt självtröfärdigande åt sidan, och framför allt måste ni minnas vad ni iakttagit hos er själva och vad ni är för några, innan ni så lätt klandrar denna andra människa.

Å andra sidan behöver ni inte göra detta. Ni kan blott och bart *kräva hänsyn*. Ni kan föra inre räkenskaper – säga för er själva att den andre har fel, har gjort er orätt, står i skuld till er. Allt detta bildar grunden till så många förhållanden i livet. Grunden är krav på hänsyn. Har ni också märkt att i ett förhållande mellan två människor den ena vanligen visar litet mera hänsyn och den andra ofta bara kräver hänsyn och klagar på allt?

I arbetet måste man visa hänsyn mycket djupare än man gör i mekaniska livet. Det hör i själva verket till renandet av känslacentret. Ett av de stora målen med detta arbete är att väcka känslacentret, som är förgiftat med negativa känslor och alla de små självkänslorna, fåfänga, inbilskhet etc. Att visa hänsyn (i arbetets bemärkelse) förutsätter *medveten ansträngning*, medan däremot att kräva hänsyn är mekaniskt – det vill säga fordrar ingen ansträngning utan går av sig självt och växer av sig självt alldeles som negativa känslor. I arbetet uppstår detta att visa hänsyn inte ur motiv som hämtats från mekaniska livet. Det är därför det förutsätter medveten ansträngning. Ni måste visa människor hänsyn, som ni i mekaniska livet förmodligen inte för ett ögonblick skulle tänka på att visa hänsyn. Det är detta slags hänsyn som kan höja varats nivå. Betrakta en människa, som i det vanliga, mekaniska livet visar hänsyn – till exempel en hovmästare. Han är kanske mycket skicklig. Han lägger noga märke till vad människor tycker om, vad de har för egenheter, vad de väntar sig av honom, vad som kan irritera dem, vad slags mat de föredrar och så vidare. Han tillgodoser allt detta. Liksom Paulus har han ”för alla blivit allt”, men inte av samma motiv. Han är intelligent nog att anpassa sig efter människornas förutsättningar. Han gör sig mycken möda för andra. Han är taktfull, förekommande, självutplånande och så vidare. Men allt detta gör han därför att han spelar ett spel. Och han har alldeles rätt. Han är intelligent. Men i arbetet gäller annat. Att visa hänsyn från det mekaniska livets synpunkt är inte detsamma som att visa hänsyn från arbetets synpunkt. Samtidigt kanske det är så att en människa, som vet vad det vill säga att visa hänsyn i mekaniska livet och som är utbildad i att studera andra människornas förutsättningar och behov, också bättre lär sig vad det betyder att visa hänsyn i arbetet.

Vad jag i kväll önskar att ni inser är att det slags hänsyn en servitör visar inte är detsamma som det som till sist blir nödvändigt för alla i arbetet. Ni kommer fram till nödvändigheten av och meningen med att visa hänsyn i arbetet från ett annan sida, som visserligen hänger samman med er själva och ert egenintresse, men inte på samma sätt. Vårt mål är att försöka vakna, att inte vara så identifierade med allt, att inte vara slavar under värdelösa negativa tillstånd och tanklöshet och så vidare. Om vi fortsätter att föra inre räkenskaper mot varandra genom att tyst avsky, tala illa om, psykologiskt mörda varandra och så vidare, så fördärvar vi allt arbete med oss själva. I uppvaknandet ur sömnen hänger saker och ting ihop. Man kan inte stiga ur sängen med bara ena benet. Hela kroppen måste vara med, om man vill stå upprätt. Efter en tid i arbetet kommer man till den ståndpunkt av ärlighet gentemot en själv att man inser att man helt enkelt inte kan tillåta sig vara i ett visst tillstånd man iakttagit sig vara i. Det är då som man börjar inse varför man måste visa hänsyn – det vill säga måste rätta till saker och ting *inom en själv* gentemot andra. Så ni förstår av denna kortfattade anmärkning att i arbetet är det ingenting ytligt att visa hänsyn, utan någonting mycket djupt. I förstone måste ni öva er i att visa hänsyn helt i det yttre, så att säga, men lägga märke till dess kvalitet. Ju ärligare det är, desto bättre kvalitet har det. Ju ytligare och ju mer låtsat det är, desto sämre är

kvaliteten. Såsom ofta sagts, beror alla ansträngningar i arbetet för sina resultat på kvaliteten. Jag föreslår att ni för det praktiska arbetet var och en beslutar att visa en bestämd människa hänsyn under nästa vecka. Iakttag hur ni mekaniskt reagerar på denna människa. Iakttag er mekaniska kritik av henne. Iakttag när ni känner er förmer än hon. Försök att hos er själva finna detsamma som ni klagat på hos denna andra. När ni tänker något om henne, tänk då på hur ni skulle vilja att denna andra tänkte om er. Försök att leva er in i hur den andra har det. Försök att se var det finns svårigheter hos er själva liksom hos den andra. Försök att icke vara identifierad. Iakttag ert inre prat och vad det rör sig om. Håll er vakna ifråga om det ni sysslar med, vilket är ert mål för denna vecka. Minns det varje morgon, när ni stiger upp. Tänk på det om aftonen – var ni misslyckades, varför ni misslyckades, var ni började kräva hänsyn i stället för att visa hänsyn. Då kommer ni att bättre förstå vad det betyder att visa hänsyn och hur det kan förändra varat.

IV

När ni anser att någon inte har uppfört sig rätt mot er, anser ni att ni inte har uppskattats till ert rätta värde. Exempelvis att känna sig förolämpad är att känna sig icke uppskattad till sitt rätta värde. Därför säger människor ofta, när de känner sig förolämpade: ”Vet ni då inte vem jag är?” eller något dylikt. De menar att de har en viss värdering av sig själva, så att de säger ”Vet ni då inte vem jag är?” med innebörden att den andre inte skulle ha vågat uppföra sig som han gjort, om han visste det. Om ni inte har en så hög tanke om er själva, blir ni naturligtvis inte så lätt upprörda. Har ni en hög uppfattning om er själva, är det naturligtvis lätt hänt att ni anser andra inte uppskatta er till ert rätta värde, och då blir det lättare för er att kräva hänsyn. En människa kan rentav vara så uppslukad av frågan om huruvida andra behandlar henne rätt och av misstankar om huruvida andra skrattar åt henne att hela hennes liv kan sägas kretsa runt kravet på hänsyn. Eller återigen finns somliga människor, som anser sig förmer än andra på grund av lidanden. Folk hänger fast vid sitt lidande och betraktar sig såsom förtjänat av särskild uppmärksamhet, emedan de utstått allehanda svårigheter, bedrävelser och lidanden. De känner sig kränkta, om en annan börjar tala om sitt eget lidande. De anser att den andre inte visar dem tillräcklig hänsyn och att han är självisk. De har svårt att inse att också andra kan ha lidanden. Vad de heller icke inser är att vi ser själviskhet hos andra därför att vi ser vår egen själviskhet återspeglad, ty ju större krav vi ställer på andra, desto mer själviska synes oss dessa vara.

Vad är det som får oss att börja kräva hänsyn? Låt oss ställa frågan: ”I vilken stund börjar ni föra räkenskaper?” Ni börjar när ni anser er inte röna rätt uppskattning, när ni anser er nedvärderad. Servitören kommer inte, när ni kallat på honom. Butiksbiträdet betjänar en annan kund före er. Kanske människor inte hälsar på er på gatan eller allmänt sett inte ägnar er tillräcklig uppmärksamhet. Eller en viss person synes envist strunta i er. Eller kanske ni får höra vad någon sagt om er: dylikt är nästan alltid obehagligt. Det finns tusen och ett möjliga, mer eller mindre allvarliga exempel. Obetydliga händelser upprör oss lätt – servitören, butiksbiträdet. Dessa blir små tillfälliga poster i den inre bokföringen och kan till sist bli en ovana. Men gentemot vissa har vi poster som följt med länge, somliga av dem införda för många år sedan, till nackdel för oss själva. De har alla börjat med detta gåtfulla, *vår egen värdering av oss själva*. En människa, som har någon förmåga av själviakttagelse, kunde nog utropa: ”Vad är det hos mig som känner sig kränkt i detta ögonblick och redan har börjat föra räkenskaper? Se, jag kan iakttaga hur det verkar hos mig, samlar på sig material, börjar minnas obehagligheter och finna ord och uttryck att använda mot den andre för att få honom att känna jag nedvärderar honom – ja, för att få honom att inse att han inte är vatten värd. Är det en bild av mig själv? Är det ett inbillat skenjag? Är det falska personligheten? Eller vad är det som ligger till grund för allt detta?” Svaret blir att det som ligger till grund för allt detta är *var ni identifierar er med er själva*. Alla former av krav på hänsyn, varav en form är att föra

räkenskaper mot en annan, hör till *identifierandet*. Arbetet säger att vi måste studera *identifierandet* ända ner i rötterna. En människa känner sig kränkt bara *där hon är identifierad med sig själv*. Och arbetet säger också att studiet av identifierandet måste börja med studiet av var man är *identifierad med sig själv*. Det är här ni kan bli upprörda, känna er sårade, kränkte, förolämpade. Att vara identifierad kommer först, att vara upprörd, känna sig kränkt kommer därefter, att föra inre räkenskaper kommer såsom det tredje.

V

Somliga människor har svårt att förstå vad det betyder att visa hänsyn och andra att förstå vad det betyder att kräva hänsyn. I detta arbete måste man visa hänsyn och sluta kräva hänsyn. För att visa en annan människa hänsyn är det först och främst nödvändigt att man sätter sig in i den andras situation. För att göra detta måste man tänka sig såsom varande denna andra människa, behöva göra samma saker, behöva ha samma svårigheter, samma handikapp, samma liv. Om ni börjar tänka på detta inledande steg, kan ni knappast säga att detta att visa hänsyn har något att göra med att vara likgiltig. Att sätta sig in i en annans situation kräver hela er förståelse. Det förutsätter en riktad ansträngning av intellektet och känslorna och inte bara en gång utan om och om igen. Och ni är säkerligen alldeles oförmögen att göra detta, om ni alltid är uppslukade av era egna personliga problem och bekymmer och av hur man behandlar er – det vill säga om ni alltid tar livet från den ståndpunkt som kravet på hänsyn intar.

Jag minns fallet med en man, som alltid krävde hänsyn, alltid led, och på sin hustrus gravsten lät skriva: "Från din man med brustet hjärta." Till och med då kunde han tänka bara på sig själv, på sitt eget lidande. Om ni börjar visa hänsyn mot en annan under en längre tid, måste ni om och om igen sätta er i den andres situation. På detta sätt blir ni mer medvetna. Arbetets mål är att ni skall bli mer medvetna. Självakttagelsen gör er mer medvetna om er själva. Att visa hänsyn gör er mer medvetna också om andra. Genom att visa hänsyn får ni sådana ting uppenbarade för er som ni tidigare inte var medvetna om. Låt oss taga ett exempel på uppenbarelsen av detta slag. Ni sätter er in i en annans människas situation, och efter en tid inser ni att ni av denna människa förväntar er att hon gör något som ni inte skulle drömma om att själv göra – till exempel förväntar ni er att denna människa finner sig i förhållanden som ni aldrig för ett ögonblick skulle finna er i. Inser ni att ni vunnit i medvetenhet? Om ni nu får en dylik uppenbarelse, betyder det att ni verkligen börjar visa hänsyn, förstå vad det innebär att sätta sig in i en annans situation.

Människor, som ställer många krav, förväntar sig åtskilligt av andra, och om de inte får vad de förväntar sig, blir de besvikna och anser sig lurade. Det vill säga, de börjar bygga en stor bakgrund av krav på hänsyn till sitt liv. Detta gör dem bittra. De anser att de har anledning att ge igen. För en dylik människa blir det mycket svårt att visa hänsyn. Men det borde inte vara så svårt för er, såvida ni inte har kristalliserats. När ni skall börja visa en annan människa hänsyn, är det mycket bra att utgå från insikten att ni väntar av den andre att göra sådant ni aldrig skulle drömma om att själva göra. Det är en praktisk utgångspunkt och en utgångspunkt för arbetet. Ni inser då att ni väntar er av den andre att göra inte bara sådant ni själva aldrig skulle göra utan också att vara er olik, uppföra sig annorlunda, finna sig i förhållanden såsom ni inte gör och så vidare. Låt oss antaga att ni alltid mätt andra med era egna mått till er egen fördel, och ni kanske rentav är vissa om att inga av de obehagliga drag ni märker hos andra finns hos er själva. Det blir då en stor överraskning, när ni får er uppenbart att ni är orättvisa och att ni väntar er av andra att göra vad ni själva aldrig skulle drömma om att göra. Det är alltid smärtsamt inse att det faktiskt är något på tok med en själv. Såsom sades i ett tidigare föredrag, kan det ofta hända att man säger sig vara skuld till något men blir överraskad och känner sig sårad, om någon då håller med en. Ja, vi har lätt för att *låtsas* ha gjort orätt. Men att *inse* det, genast och omisskännligt hos en själv, *gör ont*. Detta är verkligt och därför nyttigt

lidande, ty allt verkligt lidande renar emotionerna. Såsom verkligt lidande varar det bara en kort stund, varefter det smittas av den falska personligheten och förändras till något invecklat negativt tillstånd, något slags obehaglig självömkan eller ändlöst självrättfärdigande, vilket är värdelöst lidande.

Antag nu att ni måste leva med den människa som är ni själva. Jag läste en gång en berättelse om en man, som dog och hamnade i den andra världen, där han mötte ett antal människor han kände, varav han tyckte om somliga och tyckte illa om andra. Han träffade också en man, som han inte kände och inte kunde fördraga. Allt denne sade förargade och äcklade honom – hans sätt, hans vanor, hans lättja, hans falska sätt att tala, hans ansiktsuttryck – och det tycktes honom också att han kunde se in i denne mans tankar och känslor och alla hans hemligheter, egentligen hela hans liv. Han frågade de andra vem denne omöjliga man var. De svarade: ”Här uppe har vi alldeles särskilda speglar, som fullständigt skiljer sig från dem i din värld. Denne man är du själv.” Låt oss alltså antaga att ni måste leva med en människa som är ni. Kanske detta är vad den andra måste göra. Om ni inte har någon förmåga av själviakttagelse, kanske ni faktiskt inbillar er att detta vore trevligt och att världen vore ett lyckoland, om alla vore just sådana som ni är. Fåfängan och inbilskheten vet inga gränser. Om ni nu lever er in i en annan människas belägenhet, lever ni er också in i hennes synsätt, i *hur* hon ser er och hör er och upplever er i ert dagliga beteende. Ni ser er själva genom hennes ögon. Om ni inte har någon förmåga av själviakttagelse, kan ni inte göra detta, ty då tar ni helt enkelt er själva för givna och alldeles riktiga i allt. Men om ni skolats i själviakttagelse tillräckligt för att ha börjat mista era tidigare föreställningar om er själva, om ni redan har en samling inte bara av små fotografier utan porträtt i helfigur av er själva i era mest typiska roller, blir det något helt annat av detta. Ni kan då i viss mån se er själva såsom denna andra människa ser er, och då börjar ni på praktiskt vis inse i vad slags situation denna andra befinner sig och vad några av hennes svårigheter består i och vad det kunde innebära, om ni vore tvungna att leva med er själva. Naturligtvis måste den andra göra detsamma. Några av er kanske tror, när ni hör detta, att det är alldeles rätt att säga att den andra borde försöka inse hur svår hon är. Men märk att vi börjar från andra hållet. Det är ni som måste inse hur svåra ni är för den andra människan. Låt mig säga er att ingenting av detta alls är lätt att fatta. Ni kanske tror att ni redan vet allt detta. Ni kanske redan har hört det, men man behöver åtminstone en livstid för att se allt det innebär.

I arbetet är förhållandet viktigt. Arbetsförhållande är omöjligt, om vi inte visar varandra hänsyn. Allmänt sett måste vi närma oss en annan genom arbetet. Arbetet och dess läror måste ligga emellan er och den andra människan. Ni måste se på varandra genom det gemensamma fönster som arbetet är. Ni måste vara förbundna med varandra genom er gemensamma värdering av arbetet – men helt *praktiskt* – genom att arbeta. När två människor i arbetet grälar, har de åtskilligt arbete att utföra. De kanske inte är redo för det, och då sårar de varandra, alldeles som i mekaniska livet. Det kan hända att de vägrar arbeta med sig själva eller tillsammans med varandra; då kräver båda hänsyn, anser båda den andre vara skyldig och böra be om ursäkt. Om ni inte arbetar med er själva utan bara lever och inte gör något därutöver, kan arbetet naturligtvis inte bli tredje kraften för er. Tredje kraften är förbindande kraft. I detta fall blir mekaniska livet tredje kraften, och detta slags liv splittrar, medan däremot arbetet borde förena. Mekaniska livet splittrar, eftersom människor i detta slags liv inte förstår varandra. De har ingen gemensam grund, inget gemensamt språk. Men i arbetet finns en gemensam grund och kan människorna börja tala ett gemensamt språk och så förstå varandra. Men i arbetet behöver man visa hänsyn tio gånger mera än i mekaniska livet – och hänsyn av en helt annan kvalitet, eftersom arbetet är den förbindande kraften. Om två människor i arbetet grälar och är redo att arbeta och önskar göra det, så kommer båda att göra det av sig själva – inte genom att träffas och tala ut om det – utan helt enkelt såsom en del av själva arbetet. Var och en sätter sig då in i den andras situation, och var och en ser sig själv ur den andres synvinkel. Att visa

hänsyn är mycket gott arbete. Det handlar inte om huruvida ni eller den andra hade rätt. Det ökar medvetenheten. Det innefattar arbete på linje ett och linje två.

Om ni bygger er tillvaro på att kräva hänsyn, kommer ni att avsluta ert liv som de flesta människor gör. Ert liv blir då ensidigt, obearbetat, osmält, med så många misslyckade saker bara kvarlämnade och så att säga ruttnande i det förflutna, så många våldsamma eller bittra känslor, så många ställen, där man fastnat genom gamla identifieringar. Intet av detta är förvisso ägnat att ge en den första medvetna chocken, så att mekaniska livet inte faller på arbetet inom en. Jag tror att man ofta kan se hur krav på hänsyn fördärvat livet och vilken förskräcklig form av identifiering det är. Det är sannerligen som att betrakta livet från orätt håll. Och människor, som inte kan annat än att kräva hänsyn och anser att andra borde vara annorlunda, griper tag om varandra så felaktigt att de liksom samlar en massa av tungt, tätt, negativt material, som de fastnar vid och som de inte vill släppa. Men att visa hänsyn är något fullständigt annat. Det renar er. Det frigör er. Det för samman det som saknas genom att få er att se den andra sidan och inse verkan av det ni gör. Det utplånar känslan av ha något att fordra genom att föra samman kontonas debet- och kreditsidor. Att visa hänsyn en timme frigör er från verkningarna av en veckas krav på hänsyn. Och ju mer ni kan se er själva genom att iakttaga i ögonblicket och ju mer ni kan se vad slags människa ni varit hela ert liv, desto bättre kan ni rätt visa hänsyn. Men minns att man kan börja visa hänsyn, tillämpa det praktiskt, först när man sätter sig själv i den andra människans situation och så att säga skådar ut på en själv genom den andras tänkande och medvetenhet. Tro alltså inte att detta att visa hänsyn består bara i att göra något för den andra.

VI

Så länge ni visar en annan människa hänsyn i syfte att försöka ändra henne – det vill säga så länge ni tycker att den andra borde vara annorlunda – visar ni inte hänsyn utan kräver ni hänsyn. Grunden till krav på hänsyn är tanken att andra borde vara annorlunda, och ur detta uppstår detta att ”föra räkenskaper” mot andra. Det är nödvändigt att klart förstå detta. Ni anser att en annan människa inte borde behandla er som hon gör eller inte borde förarga er eller inte borde vara sådan hon är. Ställer ni då krav på henne eller ej? Visst gör ni det. Om ni verkligen visar hänsyn, kan ni inte börja från den änden. Ni utgår då från föreställningen att ni har rätt och den andra har fel. Och eftersom ni anser att ni har rätt och den andra har fel, tycker ni att den andra är skyldig er något. I vilket avseende är hon er skyldig något? Ni tycker att hon borde motsvara era föreställningar, och eftersom hon inte gör det, tycker ni att det fattas något som hon borde göra. Ni tycker alltså att hon är er skyldig att uppföra sig rätt enligt er privata måttstock för rätt och orätt. Ni inser att allt detta betyder att ni sätter er på domarsätet. Ni dömer den andra enligt era egna förvärvade åsikter om hurudan den andra borde vara. Detta är en grund till krav på hänsyn vad avser den sida av det som kallas ”att föra räkenskaper”. Kort sagt tycker ni att den andra människan är skyldig er något. Om ni börjar försöka visa en annan människa hänsyn utgående från krav på hänsyn, utgående från tanken att den andra borde vara annorlunda, så blir ert försök att visa hänsyn inget annat än krav på hänsyn. Ni gör då inget försök att utgå från den rätta grunden för att visa hänsyn, nämligen att sätta sig in i den andra människans belägenhet. Tvärtom utgår då ni från er egen situation, inte från den andras. Och i jämförelse med vad det verkligen vill säga att visa hänsyn är detta inget annat än ett slags hyckleri, som troligen utmynnar i att ni rycker på axlarna och säger: ”Ja-a, nu har jag gjort mitt bästa för den där människan och kan inte göra mera.” Sedan tar ni er hand ifrån henne i era känslor av egen förträfflighet. Men jag försäkrar er att detta att visa hänsyn i arbetets mening inte är någonting dylikt. Betrakta en vanlig mekanisk människa – det vill säga en vanlig människa. Hon är full av buffertar, fördomar, negativa inställningar, bilder av sig själv, fåfänga, typiska gramfonoskivor och så vidare. Antag att hon försöker, sådan hon är, visa hänsyn, verkligen sätta sig in i den andra människans liv, i hennes situation, i

hennes tänkande. Tror ni att hon kan göra det? Naturligtvis inte. Hon ser inte sig själv. Hur kan hon då se den andra människan? Och om hon inte ser den andra, hur kan hon då sätta sig in i hennes belägenhet? Det är därför det sägs att ni måste ha nått en viss grad av själv-iakttagelse, innan ni kan börja verkligen visa hänsyn, och att det bara är efter graden av er själv-iakttagelse och självkänedom, som ni kan visa en annan människa hänsyn. I den mån ni känner er själva, skall ni även känna den andra människan rätt; i den mån ni kan se er själva, kan ni se andra rätt. Vet ni, alla ni som nu är här, hur tröttsamma. hur svåra, hur obehagliga, hur fördomsfulla, hur krävande ni kan vara? Har ni märkt det? Om ni har det, så är ni i ett bättre läge för att visa andra människor hänsyn, ty när ni ser deras fel, ser ni också era egna fel. Men såsom vi är skapta, ser vi bara andras fel, när vi uppfattar genom våra sinnen, och ser inte in i oss själva, och att balansera räkenskaperna tar en livstids arbete och insikt. Alla har vi bilder av oss själva, alla är vi på ett eller annat sätt självbelåtna. En sak är säker, och det är att ju ärligare vi iakttar oss själva och det som finns inom oss, desto mindre självbelåtna blir vi. Och av detta följer att vi blir mindre tillfreds med att tycka oss veta hurudan den andra människan borde vara. Vi dömer alltså mindre och blir därför lättare i stånd att sätta oss in i den andras situation. Ni minns de två exempel på bön som ges i evangelierna – mannen som i sin bön tackade Gud för att han inte var som andra, och mannen som slog sitt bröst och sade att han var en syndare. Vilken av dessa båda tror ni skulle vara bäst i stånd att visa hänsyn? Och vilken av de båda ville ni helst ha att döma er? Det finns i arbetet ett yttrande, som ni måste ha hört fler än en gång, nämligen att en människa inte kan *utföra* detta arbete, såvida hon icke inser sin egen *intighet*. Om hon inte gör det, hoppar hon inte för att gripa det rep som sänkts ned ovanifrån för att rädda henne. Men allt detta tar tid, och i vår gradvis växande förståelse av arbetet måste vi taga ett steg i taget. Ingen kan överträffa sig själv – det vill säga sitt varas nivå. När varat växer, växer också förståelsen. Att visa hänsyn är, som sagt, att arbeta med varat. Ert vara är i stort sett hur ni tar saker och ting. I mekaniska livet är det på grund av sitt vara som människor inte visar varandra hänsyn. Om människor verkligen visade varandra hänsyn, vore krig omöjligt. Men krig är möjligt på grund av människans nivå av vara, vilken är sådan att man begriper bara krav på hänsyn, skuldbeläggande, hämndgirighet och så vidare. Att visa hänsyn i arbetets mening är, som ni förstår, att taga ett steg utöver ert varas vanliga nivå. Eller för att uttrycka det annorlunda: om ni verkligen kan visa hänsyn, blir ert varas nivå en annan.

Att visa hänsyn i arbetets mening kräver alltid ansträngning, medan däremot krav på hänsyn alltid är lätt, mekaniskt, självfettergivet. De två smakar alldeles olika. En medveten ansträngning har en annan smak än en mekanisk, automatisk reaktion. Att känna sig kränkt är ytterst lätt. Det är en mekanisk reaktion. Att inte känna sig kränkt eller att *förvandla* känslan av kränkning är svårt. Det förutsätter medveten ansträngning. Det förutsätter mycket tänkande, mycken inre korrigerande, mycken hågkomst av vad man själv är för någon och så vidare för att det första intrycket av kränkning skall förvandlas. Men detta är verkligt arbete med en själv. Önskar ni tillhöra den förskräckliga kedja av orsak och verkan som mekaniska mänskligheten utgör eller önskar ni slippa ut ur den? Om ni önskar slippa ut ur den, måste ni arbeta med era mekaniska reaktioner. Om ni följer den lag som heter ”öga för öga, tand för tand”, så kommer ni alltid att bli kvar i mekaniska mänsklighetens krets, som inte leder någonvart. Esoteriken inför en ny lag – icke-identifieringens lag, själv-iakttagelsens lag – egentligen själva arbetets tillämpning på det dagliga livet. Detta arbete är esoterisk kristendom. Kristus sade: ”En ny lag giver jag eder.” Arbetet säger detsamma. Ser ni då inte hur arbetet ger er nya lagar för uppförandet, det inre och det yttre? Hur kan ni då säga att ni inte vet vad det innebär att tänka inifrån arbetets ideer?

* * *

Nu kan ni göra det till ert mål att visa en människa hänsyn i arbetet eller i livet, såsom ni önskar. Jag skulle vilja tillägga att ni bör öva er i att visa hänsyn i arbetet, eftersom det är lättare, om också den andra människan arbetar, men om detta inte är möjligt – eller, låt oss säga, inte är alltför lätt för ögonblicket – så måste ni göra detsamma i livet. Livet *kan* bli er lärare. Det blir er lärare så snart ni börjar arbeta *av er själva*, av en äkta vilja att arbeta, vilket betyder en värdering av arbetet. Minns att arbetet kan bli mycket kallt och avlägset, om ni inte håller det levande, och ni håller det inte levande, om ni inte älskar det. Att visa en människa hänsyn i livet är alldeles detsamma som att göra det i arbetet, det är bara det att ni inte nödvändigtvis får hjälp av den andra, så att det mycket lätt händer att ert försök att visa hänsyn blir till ett slags ökat krav på hänsyn. Ni måste beräkna *andra kraften* – det vill säga svårigheterna. Det blir naturligtvis meningslöst, om ni utgår från en överlägsen hållning och försöker rätta den andra. Kom ihåg att ni börjar kräva hänsyn i samma stund ni känner er kränkta. Ni måste förhålla er alldeles passiva gentemot den andra människan och arbeta *med er själva* hela tiden, om ni kan, och inte känna er kränkta. Om ni är uppriktiga i er strävan, kanske ni kan genomföra det. Ni får *aldrig* klandra eller visa att ni önskar klandra. Ni måste vara beredda att stå ut med falska anklagelser. Och givetvis måste ni vara beredda att stå ut med den andras obehagliga uttryck, inte förlora fattningen och börja sjunga: ”Här står jag och gör mitt bästa för att vara trevlig” och så vidare. När detta väl börjar, betyder det att ni kräver hänsyn. Och om ni gör det, utgår ni från en mycket inskränkt grund – det vill säga, inte från ett verkligt, mognat mål. Och när ni visar en människa hänsyn i livet, vilket betyder att ni måste förändra er själva, måste ni redan ha någon uppfattning om vad det betyder att vara ”allt för alla människor”. Ni måste kunna äta och dricka och skämta och lyssna och tala utan minsta spår av att ni har arbetet i ryggen. Kanske ni får tillfälle att säga något, kanske inte. Det har ingen betydelse. En människa i fjärde vägens arbete måste kunna vara helt vanlig i livet. Det får inte finnas något slags överlägsenhet, antydan, övertalning, förtäckta anspelningar. Men om ni *arbetar* med er själva, när den andra är svår, skall *detta* göra den andra varse att *ni är annorlunda*. Men ni får inte visa det öppet. När livet blir ens lärare, när man det högsta arbetet. Och då följer ni fjärde vägen rätt i spåren. Men det är svårt – å, vad svårt det är! – och fordrar mycket och långvarigt arbete med en själv och tålmodig förståelse. Ni måste liksom kunna tåla allt som människor utsätter er för och likväl fortsätta arbeta. Men om ni visar en människa hänsyn i livet och känner er överlägsen och därmed känner ett ständigt dömande och visar det öppet, så arbetar ni inte. Det är inte så man gör på fjärde vägen. Att bli *passiv* i arbetets bemärkelse gentemot en annan människa förutsätter ett mycket stort inre arbete, i synnerhet så gentemot en människa i mekaniska livet. I *några* avseenden är det lättare än att bli passiv gentemot en människa i arbetet. Men ni måste själva, av egen erfarenhet, inse vad jag menar. Ni vet hur i livet människor alltid försöker förbättra varandra genom att klandra varandra, alltid finna fel hos varandra. Detta är alldeles meningslöst och leder till ändlös missämja i livet. Men att göra sig själv *passiv* gentemot en människa och arbeta med sig själv inifrån detta – ty att vara passiv förutsätter ständigt arbete med en själv – detta, försäkrar jag er, kan åstadkomma en förändring hos den andra, eftersom ert arbete ger *utrymme* åt henne att förändras. Men om ni hela tiden reagerar mekaniskt, ger det den andra inget utrymme att vända om och ändra sig. Genom att inte reagera lämnar ni utrymme. Vad gäller att visa en människa i livet hänsyn kom ihåg att ni verkligen måste ha *avsikten* att göra det. Vill ni det verkligen eller inte? Ni måste ha en äkta, mognad, medveten strävan, som börjar i arbetets ljus och som ni håller fast vid varenda gång ni minns er själva och varenda gång ni tänker på vad ni praktiskt uträttar i detta arbete. Först då skall arbetet hjälpa er. Om grunden till er strävan bara är ett mål i mekaniska livet, så blir den inte en ledare för arbetets kraft. Det kan vara lättare att arbeta för ett mål i livet. Vi tillsägs att skaffa oss vänner medelst den orättrådige Mamons goda. I det verkliga förhållandet *i arbetet* är detta inte tillräckligt. Det är i själva verket långtifrån tillräckligt. Men när ni *i livet* visar en människa hänsyn, kan

det som hör till ett mål i livet ingå, om det hjälper ert mål i arbetet. Jag skall ge er ett exempel. Om ni är rädda för att mista ert arbete, er ställning och så vidare, så kan ert livsmål hjälpa ert arbetsmål att vara passiva inför obehagliga yttringar. Detta är tillåtet. Men ni måste veta *vad som är vad* och veta när äkta arbete kommer in och inse vad det är som *ni* gör och vad hänsynstagandena till mekaniska livet får er att göra. Ett annat exempel. En människa kan vara i det läget att hennes kontakt med arbetet är beroende av att hon visar människor hänsyn i livet. Detta *kan* man göra, det är bara det att det förutsätter intelligens och förmåga att vara passiv gentemot kritik. Det förutsätter i synnerhet förmåga av *inre tystnad*. Felaktigt tal vållar naturligtvis svårigheter. Det vill säga, en människa som är inne i detta arbete, omgiven i livet av människor som saknar magnetcentrum, måste uppföra sig på vanligt sätt – måste tåla, inte på något uppenbart eller förbryllande sätt, utan verkligen tåla i sitt inre, så att andra inte märker något ovanligt. Detta ingår i hennes arbete. Hennes andra arbete består i att inte reagera mekaniskt såsom hon alltid gjort. Vi talar om dem i arbetet som genom förbindelser är knutna till människor som inte är inne i arbetet. Nu skall vi tala om dem i arbetet som av någon särskild anledning önskar knyta förbindelser med sådana som inte är inne i arbetet. Hela frågan handlar då om magnetcentrum. Om ni förnimmer arbetet känslomässigt, så får ni svårt att komma i kontakt med sådana som inte kan känna det. Efter några samtal märker ni troligen att det uppstår en spricka. Klandra inte arbetet för att så sker. Arbetet leder er till vissa människor eller gör det inte. Man bör så att säga lyssna på arbetet så gott man kan. Ni skall också komma ihåg att skillnaden mellan en människa som vet något om detta arbete och en som inte gör det är högst avsevärd. I själva verket ligger det en klyfta mellan dem. Socialt sett kan ni tycka om någon och känna er dragna till denne och önska föra denne in i arbetet, men om han saknar magnetcentrum och samtalets hela innehåll begränsas till mekaniska livet, så känner ni att det finns en klyfta, vilket också är fallet. Det finns i livet mycket trevliga människor, som inte kan komma in i arbetet. Och det är som det måste vara. Vi kan mötas bara genom en gemensam förståelse, inte genom våra yttre uppenbarelser eller fysiska kroppar. Låt oss söka fatta detta. En människa, som börjar förstå arbetet, har inte lätt att slå sig samman med en som saknar magnetcentrum. Minns: att äga magnetcentrum är ett tecken på *varats* nivå. Somliga har det utan att veta om det. Men i allmänhet gäller att människor på olika nivåer av vara inte slår sig samman. Hur skulle de kunna? Förstå att *magnetcentrum* är en mycket stor sak vad gäller tecknet på en människas vara. En människa kan vara begåvad, en duktig vetenskapsman och så vidare men sakna sinne för något högre – sakna förnimmelse av högre intellekt. En människa på högsta ställning i livet äger inte nödvändigtvis magnetcentrum och gör det vanligen inte. Mekaniska livet är ingen måttstock för bedömning av en människa enligt arbetets värdering annat än i frågan om hon är en god husägare. Varken Herodes eller Pilatus var lämpad för Kristi esoteriska undervisning. Allt detta är säkerligen tillräckligt tydligt. Mekaniska livets värden och arbetets värden är alldeles olika: en som är stor i livet är inte en som är stor i arbetet. Ni kan inte tala om detta arbete med en som är mycket framgångsrik i livet och tro att han skall förstå er. Vad jag menar är att ni aldrig får tro att en hög ställning i mekaniska livet betyder en hög uppfattning av detta arbete. I själva verket är det lika ofta tvärtom. Det är först efter en lång tid, som denna idé sjunker in i människor.

Låt mig tillägga något, som är av den största betydelse ifråga om att visa hänsyn. Ni kan inte visa en annan människa hänsyn, såvida ni inte kan dela upp henne i olika skenjag. Och detta kan ni inte göra, såvida ni inte kan se olika skenjag hos er själva. Om ni alltid tänker på er själva som ”jag”, så tänker ni på alla andra som om även de hade bara ett enda, bestående ”jag”. Kan ni tänka på olika skenjag hos er själva och inte säga ”jag” om allt hos er? Då kan ni i samma utsträckning se olika skenjag hos en annan människa. Ni ser då hennes goda och dåliga skenjag. Detta hjälper er att visa denna andra hänsyn. Nicoll, ss. 253–273.

Ur Mahatmabreven till A. P. Sinnett

Av K.H. Mottaget i Umballa på väg till Simla den 5 augusti 1881.

Nyss hemkommen. Mottagit fler brev än jag vill besvara – Ert undantaget. Eftersom jag inte själv har något särskilt att säga, skall jag ägna mig bara åt Era frågor; en uppgift som kan synas lätt men i verkligheten icke är det, om vi blott minns att de i likhet med den gudom som beskrivs i *upanishaden*, ”So kāmāyata bahuh syām prajāyeyeti” – ”önskar vara många och föröka sig.” I alla händelser har kunskapsörst aldrig betraktats såsom en synd, och Ni skall alltid finna mig redo att besvara sådana frågor – som kan besvaras.

Förvisso anser jag att, eftersom vår brevväxling bragtes till stånd för de mångas bästa, den skulle visa sig vara av mycket ringa gagn för världen i stort, såvida Ni inte omarbetar de läror och ideer den innehåller ”i form av en uppsats” inte bara om den ockulta filosofins uppfattning om skapelsen utan om varje annan fråga. Ju förr Ni påbörjar Er ”framtida bok”, dess bättre; ty vem kan svara för oförutsedda händelser? Vår brevväxling kan plötsligt avbrytas, varvid hindret kommer från dem som *vet bäst*. DERAS tanke är – som Ni vet – för många av oss en förseglad bok, som ingen ”magisk konst” i världen kan bryta upp. Ytterligare ”hjälpmedel för eftertanke” skall dock komma i sinom tid, och det lilla jag fått lov att förklara kan, hoppas jag, visa sig mer omfattande än Éliphas Lévis *Haute Magie*. Det förvånar icke att Ni finner den oklar, ty den var aldrig avsedd för den oinvigde läsaren. Éliphas studerade de rosenkreuziska handskrifterna (nu minskade till tre exemplar i Europa). Dessa utlägger våra österländska läror såsom Rosencreutz undervisade i dem, sedan han efter sin återkomst från Asien ifört dem en halvt kristen klädnad avsedd att skydda hans lärjungar mot prästernas hämnd. Man måste ha nyckeln till dem, och denna nyckel är en vetenskap *per se*. Rosencreutz undervisade muntligen, Saint Germain nedtecknade de goda lärorna i siffror, och hans enda chifferade handskrift blev kvar hos hans trofaste vän och gynnare, den välvillige tyske furste, ur vilkens hus och i vilkens närvaro han gjorde sitt sista utträde – HEMÅT. Misslyckande, fullständigt misslyckande! När Éliphas skriver om ”siffror” och ”tal”, vänder han sig till dem som vet något om de pytagoreiska lärorna. Ja, somliga av dem sammanfattar verkligen all filosofi och innefattar alla läror. Isaac Newton förstod dem väl men höll inne med sin kunskap, vilket var mycket klokt för hans eget rykte men mycket olyckligt för dem som skriver i *Saturday Review* och dess samtida. Ni förefaller beundra den – jag gör det inte. Den må från litterär synpunkt vara hur talangfull som helst, men en tidning som vädrar sådana framstegsfientliga och dogmatiska tankar som den jag nyligen påträffade i den, borde förlora sin ställning bland sina mer frisinnade medsystrar. Den anser att vetenskapsmän ”icke alls är goda iakttagare” vid framvisandet av nutida magi, spiritism och andra ”nio dagars underverk”. Detta är alls inte som det borde vara, tillägger den, ty ”*när de vet så väl som de gör var gränserna för de naturliga går* (?!), borde de utgå ifrån antagandet att det de ser eller tror sig se *inte kan utföras* och borde därefter söka felet” etc. etc. Argumentet mot blodomloppet, elektriska telegrafan, järnvägen och ångbåten om igen. *De vet* ”var gränserna för det naturliga går”!! O inbilskhetens och tankemörkrets århundrade! Och man inbjuder oss till London, bland dessa akademiska blaskor, vilkas föregångare förföljde Mesmer och stämplade Saint Germain såsom bedragare. Allt i naturen är ännu så länge *hemligt* för dem. Av *människan* vet de bara skelettet och formen; knappast är de i stånd att ange de banor, i vilka de osynliga budbärare de kallar ”sinnena” färdas på sin väg till människans förnimmelser. Deras skolvetenskap är en drivbänk för tvivel och gissningar; den undervisar blott för sitt eget sofisteri, smittar med sitt väsensmördande, sitt hån av sanningen, sin falska moral och dogmatism, och dess representanter skall skryta med att veta ”*var gränserna för det naturliga går*”. Bas – min vän, jag glömmer visst att Ni tillhör denna generation och är en beundrare av er ”nutida vetenskap”. Hennes bud och orakelsvar är i nivå med det påvlige *non possumus*. Ja, *Saturday Review* har förvisso låtit oss slippa undan lindrigt nog. Icke så *Spiritualist*. Stackars förvirrade

lilla tidning! Ni gav den ett fruktansvärt slag. Sedan den förlorat fotfästet på mediumistisk mark, kämpar den in i döden för det engelska adeptskalets herravälde över den österländska kunskapen. Jag nästan hör dess rop *sub rosa*: "Om vi spiritualister bevisas sitta i galen tunna, så gäller det också er teosofier." Den store "Adepten", den vördnadsbjudande J.K. är förvisso en farlig vedersakare, och jag är rädd att våra bodhisattvaer en dag måste bekänna sin djupa okunnighet inför hans mäktiga lärdom. "Verkliga adepter, såsom Gautama Buddha eller Jesus Kristus, insvepte sig icke i mysterier utan kom och talade öppet", kvad vårt orakel. Om de gjorde det, så är det nytt för oss – den förstnämndes ödmjuka efterföljare. Gautama betecknas såsom "Gudomlig Lärare" och samtidigt "Guds budbärare"!! (Se *Spiritualist* av den 8 juli, s. 21, stycke 2) Buddha har nu blivit budbäraren för en som Han, Shakya K'houtchoo, den kostbara visdomen, detroniserade för 2500 år sedan genom att riva slöjan av tabernaklet och visa dess tomhet. Var lärde denne cockneyadept sin buddhism? undrar jag. Ni borde verkligen ge Er vän mr C.C. Massey rådet att med denna London-ädelsten, som så avskyr indisk ockult kunskap, studera *Den goda lagens lotus* och *Atmabodha* i den judiska kabbalismens ljus.

Jag "förtretad över plumpa anmärkningar i en tidning"? Alldeles icke. Men jag känner faktiskt en smula vrede över J.K.:s vanhelgande yttranden, det vidgår jag. Jag hade god lust att svara den inbilske dåren – "men hit skall du gå och icke vidare" – än en gång. Khobilganen, som jag visade stället, skrattade tills tårarna trillade utför hans gamla kinder. Jag önskar att jag kunde. När den "Gamla Damen" läser det, kommer en eller annan ceder i Simla att skadas. Stort tack för Ert vänliga erbjudande att låta mig få urklippen ur *Review*, men jag ser hellre att Ni förvarar dem själv, då dessa anmälningar oväntat kan visa sig värdefulla för er om några år.

På Ert erbjudande, att avge ett högtidligt löfte om att aldrig röja något utan tillåtelse, kan jag för närvarande inte lämna något svar. Varken dess antagande eller förkastande hänger på mig, sanningen att säga, eftersom det vore en alldeles exempellös händelse att binda en utomstående vid vår särskilda form av ed eller löfte, och enligt min förmans åsikt skulle ingen annan duga. Dess värre för oss båda brukade Ni en gång – eller snarare *två gånger* – i tiden ett uttryck, vilket upptecknades; och för bara tre dagar sedan, när jag sökte utverka några privilegier för Er, lades det fram för mig mycket oväntat, måste jag säga. Sedan jag hört det upprepas och sett det upptecknat, fick jag så saktmodigt jag kunde bara vända andra kinden till för ännu fler oväntade ödets örfilar utdelade av den högaktade handen av honom som jag så vördar. Så grym som påminnelsen tycktes mig, var den rättvis, ty Ni har i Simla yttrat dessa ord: "Jag är medlem av Teosofiska Samfundet, men jag är ingalunda *teosof*", sade ni. Jag sviker intet förtroende, när jag avslöjar resultatet av min *plaidoyer* för Er, eftersom jag rent av råttas att göra det. Vi får alltså resa vidare lika långsamt som vi hittills gjort – eller genast göra halt och skriva *Finis* längst nere i våra brev. Jag hoppas att Ni föredrar det förstnämnda.

När vi väl är inne på ämnet, önskar jag att Ni ville inskräpa i era vänner i London några välgörande sanningar, som de är blott alltför benägna att glömma, även om de fått höra dem uttalas om och om igen. Den ockulta vetenskapen är *icke* en sådan, vari hemligheter kan meddelas helt plötsligt skriftligen eller ens muntligen. Om det så vore, skulle "bröderna" inte behöva göra annat än att låta utge en *handbok* i konsten, som då kunde läras ut i skolorna liksom man lär ut grammatik. Det är ett vanligt misstag människor gör, när de tror att vi med vilja inhöljer oss själva och våra förmågor i mysterium – att vi önskar behålla vår kunskap för oss själva och att vi "godtyckligt och avsiktligt" vägrar att meddela den. Sanningen är den att tills neofyten uppnår det tillstånd, som är nödvändigt för den grad av inlysning, till vilken han är berättigad och för vilken han är rustad, är de flesta *om icke alla* hemligheterna odelbara. Mottagligheten måste vara lika stor som önskan att undervisas. Inlysningen *måste komma inifrån*. Ditintills kan intet hokus pokus med besvärjelser eller fuffens med apparater, inga metafysiska föreläsningar eller diskussioner, ingen självålagd botgöring ge den. Allt detta är blott medel för uppnåendet av ett mål, och allt vi kan göra är att rikta bruket av dylika medel på sätt som århundradens erfarenhet funnit leda till det eftersträvade målet. Och detta har under tusentals år inte varit någon *hemlig-*

het och är det inte nu heller. Fasta, meditation, kyskhet i tanke, ord och handling, tystnad iakttagen under vissa tider för att låta naturen själv tala till den som nalkas henne för upplysning, behärskning av de djuriska lidelserna och drifterna, till ytterlighet gående osjälviskhet i avsikten, användandet av vissa slags rökelse för fysiologiska ändamål har tillkännagivits såsom medlen alltsedan Platons och Iamblichos' dagar i Västerlandet och sedan våra indiska *rishiers* långt tidigare skeden. Hur dessa måste tillämpas för att passa varje individuellt temperament är naturligtvis en sak han får experimentvis utröna under lärarens eller *guruns* vaksamma omsorg. Sådan är faktiskt en del av gången i hans disciplin, och hans guru eller initiator kan bara bistå honom med sin erfarenhet och viljekraft men kan inte uträtta mera *förrän vid den sista och högsta initiationen*. Jag anser även att få kandidater kan föreställa sig den grad av obehag – ja, lidande och skada för honom själv – sagd initiator underkastar sig för sin lärjunges skull. Neofyters och adepters särskilda fysiska, moraliska och intellektuella tillstånd skiljer sig mycket inbördes, vilket vem som helst torde lätt förstå. Således måste i varje förekommande fall läraren anpassa sina tillstånd till lärjungens, och påfrestningen är fruktansvärd, ty för att nå framgång måste vi försätta oss i *fullständig* förbindelse med den som genomgår skolningen. Och eftersom ju större adeptens förmågor är, desto mindre är han i samklang med de naturen hos de profana som ofta kommer till honom mättade med yttervärldens emanationer, dessa den själviska, brutala hopens djuriska emanationer som vi så skyr – ju längre han varit skild från denna värld och ju renare han själv blivit, desto svårare är den självvåtagna uppgiften. Alltså – kunskapen kan meddelas endast gradvis, och några av de högsta hemligheterna – om de faktiskt formulerades också för Ert väl förberedda öra – skulle för Er låta såsom en vansinnigs rappakalja, oaktat allt det uppriktiga i er nu gjorda försäkran om att ”absolut tillit trotsar missförståndet”. Detta är den verkliga orsaken till vår förtegenhet. Det är därför människor så ofta klagar med skenbart förnuftiga skäl att ingen ny kunskap meddelas dem, fastän de slitit för den i två, tre eller fler år. Låt dem, som verkligen önskar lära, *övertaga allt* och komma till oss i stället för att be eller vänta sig att vi kommer till dem. Men hur skall detta göras i Er värld och atmosfär? ”Vaknade ledsen morgonen den 18de.” Gjorde Ni? Nåja, tålmod, min gode broder, tålmod. Någonting *har* skett, även om Ni ej bevarat någon medvetenhet om händelsen; men låt detta vara. Vad kan jag då mera göra? Hur skall jag kunna uttrycka ideer, för vilka Ni ännu inte har något språk? De finare och mottagligare huvudena får liksom Ni själv mer än andra, och även när *de* får en liten extra dos, går det förlorat på grund av brist på ord och bilder att fästa de svävande föreställningarna vid. Kanske och otvivelaktigt vet Ni ej vad jag nu syftar på. Ni *skall* en dag få veta det – tålmod. Att ge en människa mer kunskap än hon ännu är rustad att taga emot är ett farligt experiment, och därtill finns andra överväganden, som bidrar till att hålla mig tillbaka. Att plötsligt delge fakta, som så övergår de vanliga, är i många fall ödesdigert inte bara för neofyten utan även för dem i hans omedelbara närhet. Det är liksom att överlämna en helvetesmaskin eller en laddad och osäkrad revolver till någon som aldrig sett en dylik tingest. Vårt fall är exakt analogt. Vi känner att tiden nalkas och att vi är tvungna att välja mellan sanningens triumf eller villfarelsens och skräckens välde. Vi måste låta några få utvalda få del av den stora hemligheten eller låta de ärelösa *shammar* leda Europas bästa tänkare in i den mest förryckta och ödesdigra av vidskepelser – spiritualismen; och vi känner det *verkliga* som om vi överlämnade en hel dynamitlast till dem som vi är angelägna om att se försvara sig mot rödmössorna, skuggans bröder. Ni är nyfiken på att veta var jag just reser omkring, att veta mer om mitt stora arbete och uppdrag? Sade jag Er det, skulle ni knappast kunna få ut något av det. För att pröva Er kunskap och Ert tålmod kan jag dock svara Er – denna enda gång. Jag kommer nu från *Sakya-Jong*. För Er förblir namnet meningslöst. Upprepa det för ”den gamla damen” och iakttag resultatet. Men åter till ämnet. Om jag alltså med den ena handen måste överlämna det välbehövliga men farliga vapnet till världen och med den andra hålla *shammar* på avstånd (den förödelse de redan vållat är oerhörd), tycker Ni då inte att vi har rätt att tveka, att hejda oss och känna nödvändigheten av försiktighet, såsom vi aldrig förr gjort? För att sammanfatta: lärjungens miss-

bruk av kunskapen slår alltid tillbaka på invigaren. Ej heller tror jag att Ni ännu vet att adepten, om han delar sina hemligheter med en annan, genom en oföränderlig Lag försenar sitt eget framåtskridande till den eviga vilan. Måhända det jag nu säger Er kan hjälpa Er till en sannare uppfattning om tingen och till att bättre uppskatta vår ömsesidiga ställning. Att söla på vägen leder inte till någon snar ankomst till resans slut. Och det måste slå Er såsom en truism att ett pris måste betalas för allt och varje sanning av någon, och i detta fall – betalar vi det. Frukta icke; jag är villig att betala min del, och jag sade detsamma till dem som ställde mig frågan. Jag skall icke överge Er, ej heller visa mig mindre självupppoffrande än det stackars, utslitna dödsmärkta väsen vi känner som den "gamla damen". Det ovanstående måste stanna emellan oss båda. Jag väntar att Ni betraktar detta brev såsom strängt förtroligt, ty det är avsett varken för offentligheten eller för Era vänner. Jag vill att Ni ensam vet det. Om detta blott vore allmänare bekant för kandidater till initiation, är jag viss om att de skulle vara både tacksammare och tålmodigare liksom mindre benägna att reta sig på vad de anser vara vår förtegenhet och tvekan. Få äger Er diskretion; ännu färre förstår att till det verkliga värdet uppskatta de erhållna resultaten. . . . Era två brev till S.M. kommer inte att leda till något som helst resultat. Han förblir lika orubblig, och Ni har gjort Er möda förgäves. Ni kommer att få ett brev från honom fullt av misstänksamhet och med icke så få ovänliga anmärkningar. Ni kan inte övertyga honom om att + är en levande broder, ty det har prövats och misslyckats, såvida Ni ej omvänder honom till den folkliga *exoteriska* lamaismen, som betraktar våra "Byang-chuber" och "Tchang-chuber" – de bröder som övergår från en stor lamas kropp till nästas – såsom *Ihaer* eller från *kroppen frigjorda* andar. Minns vad jag i mitt sista sade om planetandar. *Tchang-chuben* (en adept som med kraften av sin kunskap och själsupplysning frigjorts från den OMEDVETNA återfödelsens förbannelse) kan, såsom han vill och önskar och i stället för att reinkarnera bara efter den kroppsliga döden, göra detta och upprepade gånger – under livstiden, om han så väljer. Han äger makten att själv välja sig nya kroppar – antingen på denna eller på någon annan planet – medan han har sin gamla form i behåll, som han vanligen bevarar för sina egna syften. Läs boken *Kiu-te* och Ni skall finna dessa lagar i denna. Hon skulle kunna översätta några stycken, eftersom hon kan dem utantill. För henne kan Ni läsa upp det föreliggande.

Skrattar jag ofta åt "det hjälplösa sätt på vilket Ni trevar i mörkret?" Alldeles avgjort icke. Det vore lika ovänligt och ungefär lika dumt av mig att göra som om Ni skulle skratta åt en hindu för hans pidginengelska i ett distrikt där Er regering *inte vill* lära människor engelska. Vadan en dylik tanke? Och vadan denna andra att vilja ha mitt porträtt? Aldrig låtit annat än ett göras, i hela mitt liv; en dålig ferrotyp, som framställdes på "Gaudeamus"-tiden av en kringresande konstnärinna – (en släkting, förmodar jag, till de skönheter från ölhallar i München ni nyligen varit i samspråk med) – ur vilkens händer jag fick rädda den. Ferrotypen finns i behåll, men själva bilden har försvunnit: näsan flagnade av och ena ögat är borta. Har ingen annan att erbjuda. Jag vågar inte lova, ty jag bryter aldrig mitt ord. Ja – jag kanske försöker – någon dag att skaffa er ett.

Citatet av Tennyson? Kan faktiskt inte säga. Några spridda rader uppsnappade i astralljuset eller i någons hjärna och ihågkomna. Jag glömmer aldrig det jag en gång ser eller läser. En ovana. Så till den grad att jag ofta och mig själv ovetande sätter ihop meningar av spridda ord och fraser, som jag har framför ögonen och som kanske användes för hundra år sedan eller kommer att användas om hundra år med avseende på ett helt annat ämne. Lättja och verklig tidsbrist. "Den gamla damen" kallade mig häromdagen "hjärnpirat" och plagiator för nyttjandet av en hel mening om fem rader, om vilken hon är fast övertygad att jag *snattat* den från dr Wilders hjärna, eftersom han tre månader senare återgav den i en uppsats han skrivit om profetisk intuition. Tog aldrig någon titt i den gamle filosofens hjärnceller. Fick det någonstans i en nordlig ström – vet inte. Skriver nog detta för Er kännedom såsom något för Er nytt. Sålunda kan det födas ett barn, som äger den största likhet i dragen med en annan människa, som lever tusentals miles därifrån, inte har något samband med modern, aldrig träffat henne men fått sin

svävande bild avtryckt på hennes själsminne under sömnen eller rent av i tillstånd av vakenhet och återgiven på den sensibiliserade plåt av levande kött hon bär inom sig. Likväl, tror jag, skrevs de anförda raderna av Tennyson för årtal sedan och har publicerats. Jag hoppas dessa osammanhängande tankar och förklaringar kan förlåtas såsom komma från en som haft fötterna i stigbyglarna över nio dygn utan att sitta av. Från lamaklostret vid Ghalaring-Tsho (där *Er Occult World* diskuterades och kommenterades – gubevars! tänker Ni!) red jag över till Horpa-Pa-La-territoret, ”turkistammarnas utforskade områden”, står det på era kartor, okunniga om att det där inte finns några stammar alls – och därifrån hemåt. Ja, jag är trött och slutar därför.

Er förbundne

K.H.

I oktober skall jag vara i Bhutan. Jag vill be Er om en tjänst: försök att bli vän med Ross Scott. *Jag behöver honom.*

Kommentar

So 'kāmayata bahuḥ syām prajāyeyeti, *Taittirīya Upanishad* II.6.1. Han önskade: ”Må jag vara många, må jag födas.”

Per se – för sig (latin).

Bas – nog, det räcker (hindi).

Non possumus – vi kunna icke (latin). Av företrädare för romersk-katolska kyrkan använt uttryck för vägran att efterkomma utomståendes krav, en vägran betingad än av dogmatisk oeftergivlighet, än av rakryggad principfasthet – för de troende givetvis en och samma dygd.

Sub rosa – under rosen (latin). Betyder att det som sägs är hemligt, sagt i förtroende och inte skall yppas för utomstående.

Shakya K'houtchoo eller snarare Sakya kon-chog avser Gautama Buddha. Hans ärenamn på sanskrit, Shakyamuni, som betyder ”den vise av Shakya-klanen”, återges på tibetanska vanligen ཤ་ཀྱ་སྤུ་པ་, shakya thup-pa, men även, som här, ཤ་ཀྱ་དཀོན་མཚོན་, shakya kon-chog, vari kon-chog betyder ”den ypperste, den värdefullaste”.

Cockney – infödd londonbo.

Den goda lagens lotus eller snarare *Sutran* (= lärotalet) *om den goda (eller sanna) lagens lotus* (sanskrit: *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*) är inom mahayanabuddhismen ett särskilt omhuldat verk, författat på indiskt språk – om ursprungligen på sanskrit eller någon prakritdialekt är ovisst – och sedan översatt till kinesiska, japanska, koreanska, tibetanska och vietnamesiska. Sanskrittexten finns i behåll men ingen prakrittext. Vid denna tid (1881) fanns bara en översättning av detta verk till västerländskt språk, nämligen den franska av Eugène Burnouf, *Le Lotus de la Bonne Loi* (1852). Hendrik Kerns engelska, *The Lotus of the True Law*, utkom först år 1884, såsom volym XXI i serien *Sacred Books of the East*.

Atmabodha eller exaktare Ātmabodha är ett verk av Shankara, advaita vedantas främste målsman (800-talet). En av J. Taylor gjord översättning till engelska förelåg redan år 1812. Den bar titeln *The Knowledge of Spirit*.

”Men hit skall du gå och icke vidare”, anspelar tydligen på Bibelns ”Härintill skall du komma, men icke vidare.” Job 38:11.

Plaidoyer – försvarstal (franska).

Finis – slut (latin).

Villfarelsens och skräckens välde. Engelska originalet säger: ”the Reign of Error and – Terror.” Det suggestiva rimmet har inte gått att återge i översättningen.

The Occult World är titeln på den första bok A.P. Sinnett skrev efter att ha gjort H.P. Blavatskys bekantskap. Översatt till svenska under titeln *Den dolda världen*. Se *Kunskapen om verkligheten* 3.4.1.

Scott Ross blev i december 1881 A.O. Humes svärson.

**Till slut önskar red. alla läsare av Den Pytagoreiske Kuriren
en god fortsättning på den just ingångna våren
och tackar hjärtligast för allt stöd som influtit
hittills under året.**

**Pytagoras:
”Osynlig förening – starkare än synlig.”**